

057. Taşıt folkloru: Gelin arabası yazılarında mizah**Emine AKIR¹**

APA: akır, E. (2023). Taşıt folkloru: Gelin arabası yazılarında mizah. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 991-1015. DOI: 10.29000/ rumelide.1252851.

Öz

Toplumsal geçiş törenlerinden biri olan evlenme ritüeli etrafında gelin ve damatla ilgili birçok uygulamaya rastlanılmaktadır. Bu ritüellerden biri de gelinin baba evinden damat evine götürülmesi esnasında kullanılan taşıtlarla ilgilidir. *Gelin göçü* ya da *gelin savması* adı verilen bu pratikte, geçmişten bugüne tahtirevan, koçu/koçi, at, eşek, deve gibi çeşitli binitler, gelinin taşıtı olarak kullanılmıştır. Genellikle gelini ata bindiren Türkler; atın güzelini, uysahını, gsterişlisini seçmiş, atı da gelin gibi süslemiştir. Teknolojik gelişme ve modernleşmeyle birlikte özellikle 1970'lerden sonra kentte motorlu araçların bu taşıtların yerini aldığı söylenebilir. Bu çalışmanın konusu gelinin biniti etrafındaki toplumsal uygulamalardan biri olan gelin arabası yazılarının incelenmesidir. Çalışmada taşıt folkloru özelinde gelin taşıtındaki kültürel değişim ve dönüşümü, halk mizahı ve yazılı kültür üzerinden ortaya koymak amaçlanmıştır. Taşıt folkloru bağlamında birçok araştırmanın yapıldığı, fakat gelin arabası yazılarına odaklanan kapsamlı bir çalışmanın olmadığı belirlenmiştir. Gelin taşıtının süslenmesinde teknoloji ve yazılı kültürün bir sonucu olarak aracın plaka yerine "evleniyoruz", "mutluyuz" ve evlenen çiftlerin isimlerinin baş harflerinin arka cama yazılması gibi klasik uygulamalara ilaveten son dönemlerde gelin arabalarında çeşitli mizahi içerikli yazıların tercih edildiği görülmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra gelin arabası sslenirken araca yazı yazma geleneğinin yaygınlaştığı ve zamanla çeşitlendiği anlaşılmaktadır. Çalışmada ncelikle Türk kültür tarihinde gelinin biniti etrafındaki uygulamalara yer verilmiş sonrasında internet ortamından tespit edilen yaklaşık 200 gelin arabası yazısı, tematik ve biçimsel olarak tasniflenerek mizah kuramlarıyla incelenmiştir. Bunun neticesinde gelin arabası yazılarıyla ilgili tematik 23, biçimsel 16 başlık belirlenmiştir. Toplumsal belleğe ayna tutan bu veriler, gelinin taşıtı konusundaki kültürel değişimi ve halkın mizah anlayışını açıkça ortaya koymaktadır. Gelin arabası yazılarının uyumsuzluk, üstünlük, rahatlatma, semantik ve tek yönlü mizah kuramlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Her ne kadar taşıtın adı gelin arabası olsa da araca yazılan yazıların büyük oranda eril dile sahip olduğu, bu bağlamda kültürel anlamda taşıtın işlevinin de zamanla değiştiği ve bu durumun toplumsal cinsiyetle ilişkili olduğu belirlenmiştir. İcat edilmiş bir gelenek olarak ele aldığımız gelin arabası yazılarının; taşıt folkloru, kültürel değişim ve mizah odaklı araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal uygulama ve ritüeller, taşıt folkloru, gelin biniti, gelin arabası yazıları, mizah

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü, Toplumsal Uygulamalar ABD (Ankara, Türkiye), eminecakir.thb@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2196-5592 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 10.12.2022-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252851]

Vehicle folklore: Humor in bridal carriage writing

Abstract

In the “marriage” ritual, one of the social transition ceremonies, many practices around the bride and groom are found. One of these rituals is related to the vehicles used to take the bride from her father's house to the groom's house. In Turkish culture, various carriages such as palanquins, horses, donkeys, and camels have been used as the bride's vehicle from the past to the present. With the technological change and modernization, it is seen that the car started to replace these vehicles, especially in the urban areas after the 1970s. In the past, the Turkish people put the bride on a horse, choosing a beautiful, docile and flamboyant one, and decorating it with ornaments like the bride. The bride's car is decorated just like the bride's, and a flamboyant one is preferred. As a result of the written culture in the decoration of the bride vehicle, it has been determined that in addition to classical practices such as “We are getting married,” “We are happy,” and writing the initials of the married couples on the back glass, writings containing different humorous expressions are used in the bride cars today. Especially after the 2000s, it is seen that the tradition of writing on the vehicle was invented during the decoration of the bride's carriage. The subject of this study is to examine the humorous expressions in the bride carriage writings in the context of cultural change. The study aimed to reveal the cultural change and transformation in the tradition of bridal vehicles within the scope of vehicle folklore through folk humor and written culture. In the study, approximately 200 bride carriage writings detected from the Internet sources were classified thematically and formally and then examined by associating them with humor theories. As a result, 23 thematic and 16 formal topics related to bride carriage writings were determined. These data, which mirror the social memory, clearly reveal the cultural change of the bride's vehicle and the public's sense of humor. It was determined that the bridal carriage writings were an example of theories of humor in terms of superiority, incompatibility, and relaxation. Although the vehicle is called a “bride's car,” it has been determined that the writings written on the vehicle have a largely masculine language, and in this context, the function of the vehicle has changed over time in cultural terms. It is thought that examining the bride carriage writings, which we consider an invented tradition in the context of vehicle folklore, will contribute to cultural change and humor studies.

Keywords: Folklore, vehicle folklore, bridal carriage writings, humor

Giriş

Geçiş dönemlerinden biri olan evlenme ritüeli etrafındaki bazı inanış ve uygulamaların çeşitli nedenlerden dolayı zamanla değişim ve dönüşüme uğradığı görülmektedir. Gelinin baba evinden damat evine götürülmesi bir başka ifadeyle *gelin göçü*² ya da *gelin savması* adı verilen ritüel esnasında kullanılan taşıtlar etrafındaki uygulamalar da bu değişime örnek gösterilebilir. Tarih boyunca Türkler, gelinin biniti olarak koçu/koçi, at, eşek, deve, tahtirevan, at arabası, öküz arabası, çevge (özel hazırlanmış kapalı araba) gibi çeşitli taşıtlar kullanmış, teknolojinin gelişmesiyle birlikte bunların yerini traktör, minibus, otomobil gibi motorlu araçlar almaya başlamıştır. Her dönem gelin taşıtının, tıpkı gelin gibi süslenildiği görülmektedir. Gelinin biniti etrafındaki ritüellerin bir kısmı yeni taşıta uyumlanmakla birlikte icat edilmiş yeni pratikler de ortaya çıkmıştır. Son dönem karşılaştığımız uygulamalardan biri de gelin arabası yazılarıdır.

² Gelin Göçü hakkında detaylı bilgi için Pervin Ergun'un (2015) “Gelinin Mitolojik Göçü” başlıklı çalışmasına bakınız.

Gelini taşıta kimin ve nasıl bindireceği ya da taşıttan kimin indireceği, taşıta kimlerin ve neden binebileceği, taşıtı kimin tutacağı/süreceği, taşıtın niteliği ve rengi, gelin taşıtının önünün kesilmesi ve bahşiş istenmesi, gelinin taşıttan inmek için “indirmelik” ya da “yol bağışlama” istemesi, düğün alayının konvoy olması, arabaların korna çalmaları, konvoyun uzunluğunun (gelin alayının) övünç kaynağı olması, taşıtın nerelere uğraması gerektiği, gelin taşıttan inerken kurban kesilmesi, taşıta havlu, kumaş, mendil gibi eşyaların asılması, arabanın özellikle önünün çiçek, bebek gibi eşyalarla süslenmesi, gelin arabasının kamerayla çekilmesi, taşıta eşlik eden davul ve zurna ekibi, taşıtın korunması, otomobilin arkasına yazılacak yazının belirlenmesi gibi birçok husus geçmişten günümüze gelinin taşıtı etrafında oluşmuş uygulamalara örnek olarak gösterilebilir.

Çalışmada taşıt folkloru kapsamında öncelikle gelin taşıtındaki değişim ve dönüşümü ortaya koyabilmek için, geçmişte gelin taşıtı etrafında ne gibi uygulamaların yapıldığından bahsedilmiş sonrasında günümüzde icat edilmiş uygulamalardan biri olan gelin arabası yazılarına odaklanılmıştır. Teknolojik değişime ve yazılı kültüre bağlı olarak özellikle motorlu taşıtların yaygınlaşmasıyla birlikte gelin taşıtı etrafındaki pratiklerde önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Taşıt folkloru kapsamında birçok çalışma mevcut olup özellikle gelin arabası yazılarını esas alan ve de meseleyi mizahi açıdan irdeleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Çalışmada öncelikle Türk kültür tarihinde gelinin biniti etrafındaki uygulamalara yer verilmiş, sonrasında internet ortamından tespit edilen yaklaşık 200 gelin arabası yazısı tematik ve biçimsel olarak tasniflenip mizah kuramlarıyla ilişkilendirilerek taşıt folkloru bağlamında incelenmiştir. Araştırmada gelin taşıtı etrafındaki ritüellerin değişimini, yazılı kültür ve mizah üzerinden ortaya koymak amaçlanmıştır.

Gelinin binitiyile ilgili uygulamaların kültür koduna sözlü anlatımlarda rastlanılmaktadır: Gelin ata binmiş ya nasip demiş³, Gelin atta buyruk Hak'ta⁴, Gelin atta iş hakta, Gelin ile ölünün atı yüğrük olur, Gelin binmiş deveye gör ki nasip nereye, Gelin at'da, kismet yad'da (Ataman, 1992, s. 58), Al atım hazırlandı, kız anası kahırlandı (Ataman, 1992, s. 56) gibi birçok atasözü, kültürel bellekte gelin ve taşıtıyla ilgili uygulamayı imlemektedir. Taşıt, günümüzde attan arabaya evrilse de atasözlerinin hâlâ benzer işlevde kullanıldığı görülmektedir. Gelin binitinin sözlü anlatımlardan kargış türüne de konu olduğu görülmektedir: “Gelin olup bindiğin gün atlara, su veren pınarlar göller kurusun” (Kaya, 2001, s. 234). Gelin biniti sözlü anlatımlardan maniye de konu olmuştur:

Gelin oturttum seni
Ata bindırdum seni
Edemedin gelinluk
Ekmeğim tutsun seni (Çelik, 2005, s. 162).

Gelinin taşıttan inerken erkek tarafından talep ettiği ve maddi değeri olan mal mülk bağışlanmasına *indirmelik* denir ve bu ritüel, manilerde de karşımıza çıkar:

Hatıldan gel hatıldan
Zincir koptu katından
Kaynatan inek vermeden

³ Gelini ata bindirmişler “ya nasip” demiş: 1. Nikâh kıyılmış, gelin kocası evine gitmek üzere ata binmiş de olsa evlenmenin gerçekleşmemesi ihtimali vardır. 2. Kesin sonuç alınmadan, hiçbir işe oldu bitti gözüyle bakılmamalıdır. Umulmadık engeller işi bozabilir (Aksoy, 2017, s. 286).

⁴ Gelin atta buyruk Hak'ta: Bir gelin güveyinin evine götürülmek üzere ata bindirilir. Ama oraya ulaşacak ve evlenme gerçekleşecek mi? Yoldayken ölüm gibi, gelini başkasının kaçırması gibi engeller çıkabilir. Oldu bitti sandığımız her şey bu durumdadır. Kesin sonuca ulaşmadan hiçbir şeye gerçekleşti gözüyle bakılmamalı (Aksoy, 2017, s. 285-286).

İnme gelin atından (Demircan, 2017, s. 152)

İğne diyorum iğne

Diyorum iyi dinle

Bir tosun vermeyince

Gelin kır attan inme (Demircan, 2017, s. 156).

Atın etrafında gerçekleşen *indirmelik* geleneğinin motorlu taşıtlara da uyumlandığı görülmektedir. Geçiş dönemlerini tetkik eden çalışmalarda gelin taşıtı⁵ ve etrafındaki uygulamalara yönelik tespitler, eski uygulamaların yeni taşıta nasıl uyumlandığını, icat edildiğini ya da artık terk edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. S.V. Örnek (1995, s. 197) gelinin atla (bu âdet yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır) ve motorlu araçlarla güvey evine getirildiğini ve gelin gerek kendi evinden çıkarken gerekse oğlan evine getirilirken, birtakım töreler ve ritüel işlemlerin yapıldığını söyler.⁶ Gelin almaya eskiden güveyi ve sağdıç gitmezken günümüzde damat ve sağdıç da gitmektedir. Eskiden at, deve, koçu⁷ tahtirevan⁸ gibi taşıtlarla mesafe yakınsa yaya olarak gelin taşınırken günümüzde motorlu taşıtlar kullanılmaktadır.

Gelin göçü ya da *gelin savması* adı verilen bu süreç, Anadolu'da motorlu taşıtlardan önce şu şekilde gerçekleşmekteydi: Genellikle perşembe, cumartesi ve pazar günleri gelin, babasının evinden alınır. Başına yeşil yahut beyaz bir duvak örtülür. Atın üzerinde bazen cibinlik içinde gelin götürülür. Bu durumda da cibinliğin dört köşesindeki sırtıkları ikisi erkek evinden ikisi kız evinden 12-13 yaşlarında dört çocuk tutar. Genelde beyaz ve iyi huylu at tercih edilir. Atın boynuna beyaz bir örtü sarılır, üstüne ise kırmızı örtü atılır. Gelin almaya gelenlere *hakçı*, atlı ekibe de *seğmenler* denilir. Kızın annesi evin içinden aldığı bir avuç toprağı kızın arkasından serper. Gelin arabasına kız evinden yalnız yenge biner. Gelin arabaya bindirilmeden önce arabanın etrafında üç kez dolandırılır ve sağ taraftan bindirilir. Kötü ruhlardan korumak için ata binen geline ayna tutulur, gelinin arkasından testi kırılır, su dökülür. Her at ya da herkesin atı gelin atı olarak kullanılmaz. Ata binen gelin, artık damadın babası, amcası ve kardeşlerinin güvencesine bırakılır. Atın sağında ve solunda oğlan evinin erkekleri vardır. Gelin almaya erkek tarafı gider, gösterişli ve huylu beyaz ya da kırmızı bir at, gelin atı olarak tercih edilir. Katır lanetli olduğu için kesinlikle tercih edilmez. Katır sadece gelinin çeyizini taşımak için kullanılır. Bekârların gelin almaya gitmesi ve ata binmesi de ayıp sayılır, onlar oğlan evinde kalır. Dul olan ya da evlenmeden önce nişanlıyla fazla yakınlaşanlar da ata bindirilmez. Gelinin doğacak ilk çocuğı erkek olsun diye gelinin atına küçük erkek çocuğı oturtulur. Kimi zaman kayınpeder ya da kadın kılığına girmiş bir erkek de gelin atına binerek gelebilir. Gelin, kuşağını kuşattıktan sonra büyüklerinin elini öper ve duvağı kapalı bir şekilde ve çarşaf, kilim gibi eşyalarla gizlenerek ata bindirilir. Arabanın iki tarafı ya da atın iki kulağı ve kuyruğı allı renkli kumaşlarla, mendil ya da havlu gibi eşyalarla süslenir. *Araba göğneği* denilen hediye (gömlek, kumaş vs.) atı ya da arabayı sürene gelin tarafından hediye edilir. Arabayı çeken atın kulaklarına gömlek, yağlık bağlamak da âdettir. Bunlar arabacının hediyesi sayılır. Eskiden yaş ağaçların bükülmesiyle süslenen arabalar günümüzde çiçek, rafya, bebek gibi eşyalarla süslenmektedir. Gelin,

⁵ İstanbul'a gelen ilk motorlu araba 1902'de bir at cambazı kumpanyası tarafından getirilmişti. Fakat bu dönemde halen atlı arabalar revaçtaydı (Emiroğlu, 2017, s. 484). İkinci Meşrutiyet'ten sonra otomobile yöneliş başladı. Trabzon, Amasya gibi şehirlerde kasabalar arası motorlu taşıtlarla ulaşım bu dönemde başlamış (Emiroğlu, 2017, s. 484). Birinci Dünya Savaşı otomobilin yaygınlaşması açısından bir ara dönem oluştursa da savaştan sonra otomobil sayısı hızla arttı. 1927'de İstanbul'dan başlayarak Ankara, Trabzon, Adana, Zonguldak, Diyarbakır'a kadar motorlu taşıt ticareti, bayiliği ve lastik acenteliği yayılmıştı (Emiroğlu, 2017, s. 484).

⁶ Gelin arabaya bindirilirken, götürülürken, indirilirken etrafına çarşaf-perde tutulması mitolojik yolculuğa işaretir.

⁷ Koçi, iki at veya katır tarafından taşınan bir çeşit sedyedir. Adına tahtirevan yani Farsça yürüyen koltuk demektir (D'ohsson, 2020, s. 115).

⁸ Tahtirevan ile gelin getirme, at ile gelin getirmeden daha önce bırakılmış bir türdür. İki atın sırtına yüklenen bir odacıdır. Altı kadar kişi gelinle beraber buraya oturur (Barlas, 1963, s. 51).

baba evinden çıkarken başına çerez, buğday, bozuk paradan oluşan *saçı* serpilir. Gelin köyünden çıkarken komşu evlerin önünden geçenler de gelinin başına saç serper. Ata binerken türküler söylenir. Osmanlı dönemini yansıtan minyatürlerde gelin cibinliğinin al renkte ve tepesinde renkli kumaşların asıldığı, önünde nahil ve Kur'an taşıyanların olduğu görülmektedir. Şayet gelin kahvehane önünden geçiyorsa kahve içenler, kahveyi atın ayağına dökerek bahşiş isterler. Bazı köylerde gelinin başına içi arpa dolu bir tas başlık konur. Başlıktaki arpa, gelin atın üstünde sallandıkça azar azar dökülür, bu suretle bereket saçıldığına inanılır. Gelin alayının en önünde Türk bayrağı tutan birisi, arkasında güvey tarafının yaşlıları, arkasında gelin atı, onun arkasında erkek tarafı erkekleri, yengeler ve en arkada gelinin çeyizini taşıyan at, katır gibi taşıtlar ilerler. Alay ilerlerken alayın önüne ip, urgan gibi çeşitli engeller konulur, bahşiş istenir. Bu yola *zirzop yolu* denir. Güvey, yolu kesenlere bahşiş vermek zorundadır. Yol güzergahında bir çoban varsa gelinin sağından tutabileceği şekilde bir koçu yanıştırır. Şayet gelin eğilip koçu alıp sağdan sol tarafa kaldırılabirirse o koç gelinin hakkı olur, şayet yapamazsa çobana bahşiş vermek zorundadırlar. Yolda eğer hasat zamanı ise ekin biçenler gelinin atının önüne bir kuşak buğday atarlar. Sağdıç bunlara bahşiş vermek zorundadır. Yine yolda rastladıkları çobanlar gelin atının önüne "davar" bırakırlar. Sağdıç bunlara da bahşiş verir. Gelin alayına kendine has güzel ses çıkaran çan eşlik eder. Gelin alayı davul, zurnayla ilerlerken gelinin atının etrafında at koşturulur, silah atılır, cirit oynanır, güreş tutulur. Şayet iki gelin alayı birbiriyle karşılaşır her iki gruptan da güçlü kuvvetli birer pehlivan seçilir ve bunlar güreş tutar. Kim yenerse o taraf, önce geçme üstünlüğü elde eder. Kafile gelini köyden çıkarırken öne bir atlı düşer ve gelinin itina ile işlediği kılıfla kaplı ufak bir tüy yastığı alarak kafileden önce damada ulaştırır. Güvey tarafından birisi gelinin yüzüğünü ya da *müjdelik yastığı* denilen yastığı alıp önden alay, damat evine gelmeden güveye yetiştirirse damat ve sağdıçtan bahşiş alır. Telli duvaklı süslenen gelinin başına yani tepesine bir kutu içinde bal veya baklava konur ve üstü duvakla maskelenir. Gelin, güvey evine yaklaşınca silah atılır. Hem gelinin hem de güveyin köyünün girişindeki mezarlığı ve türbeleri üç kez dönerek ziyaret eder, dua eder. Gelin alayı, güveyinin köyündeki mezarlığı ziyaret etmek zorundadır. Bu kavşak, *gelin dolambacı* olarak adlandırılır. Gelin alayı, mezarlık içerisindeki gelin dolambacına geldiğinde dinî bir tören yapılır. Gelin, güvey evinin önüne getirildiğinde güvey damdan başına üzüm, buğday, bozuk para, elma, arpa, şeker gibi ürünlerden oluşan bir *saçı*⁹ saçar. Ayrıca ibrikten bir avucuna su alan güvey bu suyu da gelinin başına serper. Gelin attan inmek için direnir. Bu durumda *indirmelik* ya da *yol bağıslama* denilen bir ritüel gerçekleşir. Kayınpeder, kaynana geline tarla, bahçe, davar gibi mal mülk ya da televizyon gibi teknolojik eşyalar hediye ettiğini söyleyince gelin direnmez ve attan inmeyi kabul eder. Gelin attan inerken kurban kesilir, kanı alınır sürülür. Gelin arabadan indirilirken yüzünde kırmızı duvak örtülüdür. Gelini arabadan indirirken bir eline Mushaf bir eline de ibrik ya da ekmek verirler, geçeceği yola da yastık koyarlar. Kız elinde ibrikten su döke döke yukarı çıkar, eğer yastığı alırsa ferasetli ve becerikli olacağına inanılır. Gelin attan inerken yumuşak huylu olsun diye koyun postuna bastırılır. Bazı yerlerde güvey ya da güveyin yakınları gelini kucaklayıp içeriye götürür. Gelin içeriye girerken ayağıyla küp, oklava, bardak vs. kırar. Gelin arabadan ya da attan inerken ayağının altına bir bakır kazan ve onun üstüne de bir cam tabak veya tahta kaşık konur. Gelin bunun üzerine sertçe basarak kırar, yere iner ve kapı eşiğine bal yapıştırır. Gelin ata binerken koltuğunun altına ekmek koyarlar, indikten sonra birer parça dağıtılır. Gelin ata binerken kazan üstünden bindirilir, kucakta indirilir. Attan inince gelini kucağına alan güvey, doğru un ambarına götürür, kapağını açtırır. Gelin attan indikten sonra, yağ bal konmuş bir tabak içine gelinin parmağını sokarlar, gelin geldiği evin kapısının eşiğine ve sövesine sürdürürler. Bazı durumlarda kendi evinden getirdiği bir çiviye güvey evine çakar. Gelin attan inerken birisi hemen gelinin ayağını çıkardığı özengiye kendi ayağını koymak zorundadır, yoksa gelin ve güveyin bağlanacağına inanılır. Atın üzerindeki adam sağ ayağını ve sol ayağını sırasıyla çıkarır, gelin de adamın çıkardığı yere ayağını koyar. Bunda maksat

⁹ Gelin cevezi: Gelin attan inerken sağdıçın başından saçılan çerez (Derleme Sözlüğü, 2009, s. 1979).

gelin ata binerken başkaları tarafından özengi deliğinden taş bırakarak bağlanmasına sebebiyet vermemek içindir. Gelin atını kaçırın kişi atı; eve, çadıra sürer, atı ele geçiren genç delikanlıya geri gitsin diye bahşiş verilir. Kimi yerlerde gelin eve girerken kayınpeder ve kaynanası güreşir. Eskiden köylerde kullanılan nasipli ve talihli olmayı temsil eden beyaz atın yerini şehirlerde beyaz gelin arabaları almıştır. Şehirlerdeki düğünlerde gelin almaya süslü bir gelin arabasıyla gitmek oldukça eski bir gelenek olup gelin arabasında süs olarak, gelin hanımı temsilen süslü bir oyuncak bebek kullanılması yaygın bir durumdur. Eski düğünlerde gelin konvoyunda bulunan araçlara, araç sahiplerinin birbirlerini tanımaları için kurdele bağlanırdı. Daha sonra bu kurdeleler yazmaya/çembere, günümüzde havluya ve nihayet tülde bir şifona dönüşmüştür. Günümüzde gelin arabalarında oyuncak bebek kullanmak yerine, araçların arka camlarına süslü kâğıtlardan, helyum balonlardan veya çiçeklerden yapılmış, evlenen gençlerin isimlerinin baş harflerinin yazılı olduğu süslerin asılması da tercih edilmektedir. (Abdülaziz Bey, 2000, s. 127; Altun, 2004, s. 294-295; Altunel, 1995, s. 83; And, 2015, s. 147; Artun, 2013, s. 213; Ataman, 1992, s. 44; Balaman, 1983, s. 146; Barlas, 1963, s. 45, 46, 48, 51,52; Barlas, 1975, s. 41, 42; Baykal, 1995, s. 82; Çelik, 1995, s. 110-111; Çelik, 2020, s. 240; Demirci, 1938, s. 39, 40,41; Dünder ve Çetinkaya, 2004, s. 192, 193; D’ohsson, 2020, s. 115; Efe ve Barlas, 1963, s. 45; Erdentuğ, 1977, s. 80,81,82; Ergun, 2015, s. 147; Gökbel,1998, s. 108, 109; İbrahimoglu Kadirzade, 2005, s. 13; İslamoğlu, 2004, s. 49; Kalafat, 2007, s. 146; Korkmaz, 2015, s. 26, 27; Koşay, 1944, s. 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 250, 251, 257, 258, 260; Köksal, 1995, s. 178, 181; Öger, 2013, s. 77; Örnek, 1995, s. 197; Santur, 1995, s. 195, 196,197; Şişman, 2017, s. 169, 170; Yalman [Yalgın], 1993, s. 273-274, 275; Yılmaz, 1948, s. 26-27; Muallim Hasan Bahri, 1916/1979; Bayatlı, 1941, s. 70). Son yıllarda gelin arabalarında “evleniyoruz, mutluyuz, anamın ilk gelini, üzülmeğin kızlar bekâr kardeşlerim var, darbelere inat darbelere hayır mutluluğa evet, corana bile kavuşmamıza engel olamadı” gibi bazen sevinç ve espri bazen de sözlü tarih içerikli yazılar tercih edilmektedir. Görüldüğü üzere gelin biniti etrafındaki ritüellerde atalar kültürü, ağaç kültürü, su kültürü, demir kültürü gibi İslamlıktan önceki inanışlarla İslamiyet uyumlanarak kültürel değişim bağlamında senkterizm söz konusudur.

Taşıt folkloru ve gelin arabası yazıları

Taşıt folkloruyla ilgili birçok çalışma¹⁰ mevcut olup bir kısmı tespit ve tasnife dayalıyken bir kısmı ise işlevsel kuram kapsamında analiz içerir, fakat mizah açısından taşıt folklorunun ele alınmadığı gibi gelin arabası yazılarının da doğrudan incelenmediği görülmektedir. Gelin arabası yazılarındaki ifadeler, toplumsal belleğe ve kültürel değişime ayna tutması açısından önemlidir. İlhan Başgöz’ün de ifade ettiği gibi “Taşıt yazılarının yaratılması tümünden kişisel bir olay değil, kolektif bir emeğin işidir” (2007, s. 14). “İnsan biçimsel ilişki, taşıtların arkasına yazılan yazılarda kimliğin ve kültürün dışavurumu sürecinde ortaya çıkmaktadır”¹¹(Akkır, 2019, s. 247). N. Özdemir, mizahi alanları ifade ederken “ulaşım” başlığı altında, taşıtların yazı ve resimlerle bireysel ifade aracına dönüştürüldüğünü söyler (2017, s. 413-414). A. Doğaner ise taşıt yazılarının yazıyı yazdıran ya da hazır bulduğu yazılar arasından seçim yapan araç sahibinin zihniyetini, psikolojik durumunu, tecrübesini, kendisi için neyin değerli olduğunu, kısacası

¹⁰ Taşıt folkloru kapsamında Ayhan Doğanç’ın (1969), “Folklorda Kamyon ve Kamyonetler”; Şükrü Elçin’in (1997, s. 476-483), “Ayvalık Limanı’na Bağlı Deniz Araçlarının Adları”, Nail Tan’ın (1974) “Taşıt Folkloru Üzerine” ve “Taşıt Folklor ve Etnografyasına Dair Bir Araştırma” (1976); Faruk Güçlü’nün (1999) *Araba Yazıları*; O. N. Poyrazoğlu’nun (2001) *Eğer Benim ile Gezmek Dilersen*; Mustafa Cemiloğlu’nun “Kamyon Yazıları ve Geleneksel Kültürümüz” (2002); Aylan Gürkal’ın (1981) *Ömür Biter Yol Bitmez Taşıt Edebiyatı Taşıt Folkloru*; İlhan Başgöz (2005), “Ömür Biter Yol Bitmez”: Bir İletişim Olayı Olarak Taşıt Yazıları”, Seyit Battal Uğurlu (2017), *Otomobil ve Benlik: Türk Edebiyatında Araba Olgusu*; Emine Gürsoy Naskali’nin (2018) *Kamyon Arkası Yazılar*; Seyit Gezer’in (2021), “Cama Yazılanlar: Trafik Kültürü İçinde Taşıt Folkloru” adlı çalışmalarına bakınız.

¹¹ Ramazan Akkır (2019, s. 238, 250). “Kamyon Arkası Yazılardan Yansıyan Dinsellik” adlı makalesinde amacının kamyonların arkasına yazılan yazılarda ortaya çıkan dinselliğin boyutlarını keşfetmek olduğunu söyler. Kamyon arkasına yazılan dini içerikli pek çok sözün; toplumun inançlarını, değer yargılarından kalıplar içermesi nedeniyle değerlere, normlara, toplumsal kurumlara, geleneklere, göreneklere, adet ve törelere destek mahiyetinde olduğunu belirtir.

kişilik özelliğini yansıttığını; bireyleri anlamada, toplumu çözümlemede taşıt yazılarının önemli ipuçları verdiğini belirtir (2018, s. 39). “Taşıt yazıları, zaman içerisinde sosyal, siyasi ve ekonomik alanlarda yaşanan değişime, moda ya bağlı olarak değişip dönüşebilmektedir. Geçen zamanla birlikte sürekli güncellenmektedir. Bununla birlikte bir iletişim biçimi olma özelliğini korumaktadır” (Doğaner, 2018, s. 40). 1950’lerden başlayarak gittikçe artan sayıda, kamyonun, dolmuşun, taksinin, minibüsün hatta at arabasının üzerinde yazılar görünmeye başlandı (Başgöz, 2007, s. 12). Bu durum tekno-kültür ilişkisi odağında kültürel değişimle açıklanabilir. S. Güneş (2012, s.225), “Türk Toplumunu ve Otomobil” adlı makalesinde toplumda kendini ifade edebilecek yeterli iletişim araçlarına sahip olmayan bireyin farklı araçlara müracaat ederek kendini dışı vurduğunu; otomobil veya kamyon arkasına yazılan yazıların böylesi bir iletişim biçiminin araçları olarak ortaya çıktığını vurgular. Taşıttaki ifadeler, kültürel kimliği imleyerek kolektif belleğe dair önemli ipuçları barındırmaktadır.

A.Doğanç, folklorumuzda meslek ve meşgalelerle ilgili araştırmaların yeteri kadar yapılmış olduğunu söyleyemeyiz, diyerek kamyon ve kamyonet arkası yazılarını meslek folkloru bağlamında örneklendirir (1969, s. 5303). Taşıt folkloru kapsamında özellikle kamyon yazılarının dikkat çektiği anlaşılmaktadır. M. Cemiloğlu, “Kamyon yazısı kamyon şoförünün atasözüdür” (Cemiloğlu, 2002, s. 69) diyerek meslek folkloruyla ilişkilendirilir. N. Tan 1974’deki “Taşıt Folkloru Üzerine” adlı makalesinde yurdumuzda otobüs, kamyon, taksi ve diğer motorlu ulaştırma araçlarıyla ilgili zengin bir folklor malzemesi vardır der ve bu çalışmada “Taşıt Folkloru” başlığı altında derleme ve araştırmalarından örnek vereceğini belirtir (1974). N. Tan, 1976 yılındaki başka bir çalışmada ise taşıt folklorunu beşe ayırır: 1. Taşıt dışı yazılar, 2. Taşıt içi yazılar, levhalar, resimler, 3. Taşıt içi nazarlık ve uğurluklar, 4. Taşıt dışı nazarlıklar, 5. Sürücülerin dil ve edebiyatı (Tan, 1976, s. 93). N. Tan “Taşıt Folklor ve Etnografyasına Dair Bir Araştırma” adlı çalışmada ise önceki çalışmasından farklı olarak taşıtlarla ilgili folklorik ve etnografik unsurların bölgesel dağılımını, Türkiye ortalamalarını tablolar hâlinde gösterir ve fotoğraflarla da örneklendirir (1976, s. 96). F. Güçlü ise *Araba Yazıları* adlı eserinde tematik olarak yazıları kapsamlı bir şekilde örneklendirir: Arabalarda iç yazılar, dinî motifli yazılar, batıl inanışların yansıması, siyasal İslami çağrıştıran sloganlar, siyasal işaretler ve yazılar, futbol, üniversite adları, memleket sevdası, Ata’ya saygı, arabesk müzikten yansımalar, nazar korkusu, babalık meselesi, ölüm, resmi kurumların yazıları, farklı dillerde olanlar, aile soy sop meselesi, dürüstlük çağrısı, akrabalık ilişkisi, küfür çağrıştıran yazılar, sürücünün kendisini tanımlaması, sürücü ve çocuk isimleri, askerlik, dağlar, kuş adları, ayrılık, parola, reklamlar, bebekle ilgili, hızla ilgili, başkent, radyo çıkarmaları, vatan sevgisi, gül ve çiçek adları, aşk, ilginç yazılar (Güçlü, 1999). Gürkal Aylan, taşıt yazılarını “gülmece, kara gülmece” olarak tasnifler ve taşıtlarımızla ilgili folklor unsurları başlığı altında yer verir: 1. Taşıtların ön ve arkasına yazılan yazılar, 2. Taşıt içi yazılar, levhalar, resimler, 3. Taşıt içi nazarlıklar ve uğur malzemesi, 4. Taşıt dışı nazarlıklar, 5. Şoförlerin dil ve edebiyatı (1981: 46, s. 211). Bu bağlamda gelin arabası yazıları da Aylan’ın bahsettiği “taşıtların ön ve arkasına yazılan yazılar” başlığı altında incelenebilir. Taşıt folkloruna dikkat çeken bu öncül tasnifleme çalışmalarında taşıt yazılarının daha çok meslek folkloruyla (kamyoncu) ilişkilendirildiği ve gelin arabası yazılarından henüz bahsedilmediği anlaşılmaktadır. Bu çalışmaların özellikle 2000 yılı öncesine ait olması ve gelin arabası yazılarının ise 2000’li yıllardan sonra yaygınlaşması tasniflemede gelin arabasına rastlanılmamasının nedeni olarak gösterilebilir.

İ. Başgöz ise kent ağırlıklı folklorun bir parçası olan kamyon arkası yazıların temel özelliğinin şoförün kişiliğini ve toplumsal konumunu, siyasal yapıyı ve toplumun yaşamış olduğu temel değişimleri ortaya koyduğunu (2005, s. 63) ve taşıt yazılarını folklorun bir iletişim olayı olarak gördüğünü (2007: 9) dile getirir. Taşıt yazılarında, gene de tek tük de olsa sevgiliyi soyutlayan, daha doğrusu sevgiliyi ömür boyu sürecek soyut, romantik bir tutku olarak gören örnekler de yok değildir (Başgöz, 2007, s. 17). Gelin arabası yazılarındaki romantik ifadeler de bu kapsamda değerlendirilebilir. “Taşıt yazılarında en çok

bulunan konulardan biri de insanın bu dünyada başına gelen her şeyin önceden Tanrı iradesi ile karara bağlandığı anlamında bir kaderciliktir” (Başgöz, 2007, s. 20-21). Gelin arabası yazılarındaki dinî temalı ifadeler buna örnek gösterilebilir. A. Doğaner (2018), “İletişim Biçimi Olarak Taşıt Yazıları” adlı bildirisinde taşıt yazılarını genel olarak; mesleği, memleketi, aşireti, adı soyadı, ailesi, lakabı, telefon numarası, taraftar olduğu futbol takımı, taşıtın markası ve modeli, rengi, millî konular, dinî konular, dualar, sünnet, evlilik, hayat tecrübesi, aşk, mutluluk, dostluk-arkadaşlık, meydan okuma, ders verme, dilek ve istekler, inanışlar (kısmet, kader), eleştiri, askerlik, şehitlerimizin ad soyadları” başlıkları altında tematik olarak inceler (2018) ve Doğaner, “Evlilik” başlığı altında kısaca gelin arabası yazılarından şu şekilde bahseder: “Evlilik törenleri için süslenen gelin arabasına, gelinle damadın baş harfleri kalp çıkartması içerisinde yazılmaktadır. Düğün süresince taşıt üzerinde yazılar asılı kalmaktadır. Son kararım, mutluyuz, evleniyoruz, Nilgün benim, dünya sizin olsun (08 plaka), Ne mesafeler engel ne de darbe/Alırım seni OHAL’de (01 plaka), Seyirlik değil ömürlük bizimkisi (80 plaka)” (2018: 36). Adile Yılmaz (2018), “Araba Arkası Yazılar ve Folklorun Beş İşlevi” adlı makalesinde ise araba arkası yazılarını folklorun işlevsel kuramına göre inceler ve bu yazıları şu başlıklara ayırır: Dua dilek içerikli yazılar, isim içerikli yazılar, vefa sözleri kader inancı, yol şoför ve hızla ilgili olanlar, film adları filmlerden replikler reklamlardan uyarlamalar; şarkı sözleri şiirlerden uyarlamalar; sevgiliye mesajlar; öğütler, uyarılar/tehditler, beylik sözler; askerlikle ilgili yazılar; gelin arabası yazıları; araba markalarıyla ilgili olanlar; reklamlardan esinlenen sözler; slogan sözler; diğer yazılar. Yılmaz, gelin arabası yazılarının işlevinden kısaca söz eder: “Gelin Arabası Yazıları: Günümüzde en çok yazılan araba yazıları gelin arabasına yazılan yazılardır. Sanırım kısa süre araba arkasında kaldığı için kanunen yasak kavramının dışında kalan yazılardır. Diğer araba yazıları gibi genellikle erkeğin/güveyin ağzından yazılan bu yazılar, araba yazıları içinde kadınların da kısmen söz sahibi olduğu yazılardır. Bunlar da evlilikle ilgili dualar, temenniler, romantik sözler, espriler, argo sözler, kız ve oğlanın adı ya da adlarının ilk harfi, kız ya da oğlan anasına mesajlar vs. yazılar yer almaktadır” (2018, s. 56). N. Özdemir ise gelin arabası arkası yazılarının geçiş dönemi başlığı altında değerlendirilebileceğini söyler ve müstakil bir tür olarak yurdum insanı tarafından mizahi içeriklere dönüştürüldüğünü ve bu içeriklerin aynı zamanda toplumda yerleşik evlilik, aile ve toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıpları da gösterdiğini vurgular (2017, s. 433-434). Özdemir’in gelin arabası yazılarıyla halk mizahı arasında kurduğu ilişki çalışmamızın çerçevesini oluşturmaktadır. Gelin arabası yazıları işlevsel olarak mizahla ilişkilendirilmiştir.

Bulgular

Gelin arabası yazılarını kamyon, otobüs gibi yazılardan farklı kılan unsur, statik değil dinamik olmaları bir başka ifadeyle belli bir zaman dilimi (birkaç gün ya da birkaç saatliğine) için tasarlanmış olmalarıdır. Elektronik bağlamdan tespit edilen yaklaşık 200 görsel veri tematik ve biçimsel özelliklerine göre tasniflenmiştir. Tematik olarak 23 başlık belirlenmiştir: 1. Meslekle ilgili, 2. Memleket (şehir, ilçe) ile ilgili, 3. Sporla ilgili, 4. Yerel ağız özelliğiyle ilgili, 5. Dinî, 6. Siyasî ve ideolojik, 7. Ekonomiyle ilgili, 8. Medeni hâl ile ilgili, 9. Toplumsal cinsiyetle ilgili, 10. Toplumsal olaylar sözlü tarih (Darbe, Korana), 11. Teknoloji ve iletişimle ilgili, 12. Arabesk-şarkı, şiir sözü, 13. Anne-kaynana-baba ile ilgili, 14. Bilim, 15. Gelenek göreneklerle ilgili, 16. Yemek içmekle ilgili, 17. Masal-hikâye ile ilgili, 18. Edebî sanatlar/kelime oyunu, 19. Metinlerarasılık-medya, 20. Sevgi, aşkla ilgili, 21. Argo ifadeler, 22. Kalıp ifadeler, 23. Diğer. Tematik olarak tasniflenen gelin arabası yazılarının içerik olarak birden fazla başlıkla ilişkilendirilebileceği görülmüş, bu nedenle bir yazı iki farklı başlık altında da örneklendirilmiştir. Örneğin; “Ne Ücretli Ne Sözleşmeli Gönlümün Kadrolu Öğretmeni Geline Aldım da Talisca’nın Bonservisi Nolacak” yazısına hem meslek hem de sporla ilgili başlık altında yer verilmiştir.

Tematik olarak gelin arabası yazıları

1. Meslekle İlgili gelin arabası yazıları:

Alo 156 Merkez Şahıs Alındı Tamam
Beraber Nöbet Tutacaktık Konu Nerelere Geldi
Bir AB Projesi Yapacaktık Nerelere Geldik
Damat Jandarma olalı böyle olay görmedi
Üzülme Annesi Polis Huzur Güven Verir
Türev Almış Adamım Seni mi Alamayacağım
Türev İntegral Almış Adamım, Seni Alamayacağımı mı Sandın Tatlım
Tayin Gördüğüm En Güzel Yer Kalbiydi
Öznemi Aldım Cümlemi Kurmaya Gidiyorum
Gönülümün *π*ensesini Aldım
MEB'den Önce Kalplere Atanan İki Öğretmen
Kaç yıllık elektrikçiyim böylesine çarpılmadım
Ne Ücretli Ne Sözleşmeli Gönülümün Kadrolu Öğretmeni Gelini Aldım da Talisca'nın Bonservisi
Nolacak
Mühendisimi Aldım Ömürlük Projemi Çizmeye Gidiyorum
Aşkımız Besicilerin Yim Borcu Gibi Olsun Hiç Bitmesin
Aşkımız da çiftçinin borcu gibi hiç bitmesin
Herkes Empati Sana Sempati

2. Memleket (şehir, ilçe) ile ilgili gelin arabası yazıları:

Aşkımız Beyşehir Yolu Gibi Hiç Bitmesin
Aşkımız K.Maraş'ın Yol Çalışması Gibi Olsun Hiç Bitmesin
Aşkımız Ordu Gököy Yolu Gibi Olsun
Aşkımız Sivas'ın Kaldırım Çalışmaları Gibi Hiç Bitmesin
Elazığ'ın Damadı Olisin Daha Ne İstiyisin
Benim sana aşkım Siverek'in Yol Çalışması Gibi Hiç Bitmez
Vurur Yüze İfadesi Sevdim Seni Bir Tanesi Sonun da Aldım Oflu Kızını
Sallayın dünyayı uykusu gelsin Nazilli güzelse sebebi sensin
Fıstık İçin Teşekkürler Antep

3. Sporla ilgili gelin arabası yazıları:

Annemin Cimbomlu İlk Gelini
Beşiktaş Sahaya Çıkıyor
En Büyük Aşk Beşiktaş
Bir Gülüşü Var Sanırsın ES-ES Sahaya Çıkıyor
Siyahıma Beyaz Oldun
Sarıma Kırmızı Oldun
Sarıma Lacivert Oldun
Kızı Aldık Sıra Falcao da

Ne Ücretli Ne Sözleşmeli Gönlümün Kadrolu Öğretmeni Gelini Aldım da Talisca'nın Bonservisi Nolacak

Hayatta 3 Şeyi Sevdim Onların Uğrunda Canımı Veririm 3 Renk Uğruna Atıyor Kalbim Bir Bordo Bir Mavi Bir de Gözlerin

4. Yerel ağız özelliğiyle ilgili gelin arabası yazıları:

Benimle Niye Evlenişin?

Başımıza Kül Elediğ Vallah! Elazığ'ın Damadı Olisin Daha Ne İstiyisin

Seni Görünce Gözlerim Yıpl Yıpl Ediya

Sen Hiiiç Üzülme Annesi Gözü Gibi Bakar Muşrufun Eniştesi

Evimde Sen, Patpatımda Senin Derdiğin Pancarlar Olsun

Gakgo Bizimkisi Seyirlik Değil; Ömürlük Oliy...

Galdürük Serdim Yollarına Avkuru Gel Gollarıma

Gart Dal Gibiyiz Bizi Çekemiyorlar Şeyma

Geç Oldu Ama Ele Has Olduk

Gidiysın He mi, Seviyiruk Mutluyuk Evleniyoruk

5. Dinî içerikli gelin arabası yazıları:

Akıbet Hayr

Ya Rabbi Maksadımız Sensin Rızanı İstiyoruz Rabbimin Emaneti Alın Yazımsın

İmamını da Kıyarım Hükümetini de, İsterim Ki Hafız Olsun Eşim O Ezberden Okusun Ben Kurandan Takip Edeyim

Kabul Olmuş Duamsın

Helal Dairesi Geniştir, Keyfe Kâfi Gelir Harama Girmeye Hiç Lüzum Yoktur

Allah Ayırmadıkça Kullara O Şansı Vermiyoruz

Hayalimdi Helalim Oldu

Çok Bekledik Ama Beklemeye Değdi Meleşimi Aldım Cennete Gidiyorum

Çok Şükür Bin Şükür Seni Bana Verene, Meleşimi aldım, cennete gidiyorum!

Çirkini Dursun Güzeli Olsun Allah Verdi Nasip Olanı

6. Siyasî ve ideolojik içerikli gelin arabası yazıları:

Cumhuriyet Sevdalısı Atatürkçü Bir Nesil Yetiştirmek İçin Evleniyoruz

Oğlan Bizim Kız Bizim Yaşasın Sosyalizm

Şükürler Olsun Önce Hükümeti Sonra da Yuvamızı Kurduk

Tek Başına İktidardan Koalisyona

Bozkurtça Baktım Sana Yaktın Beni Asena

İçişleri Bakanımı Aldım Hükümet Kurmaya Gidiyorum

Türkiye'de Yoktu Suriye'den Aldım

7. Ekonomiyle ilgili gelin arabası yazıları:

Borçluyuz ama mutluyuz

Euro Dolar Altın Aldı Başını Gidiyor Ben de Sevdüğimi Aldım Gidiyorum

Aşkımız Besicilerin Yim Borcu Gibi Olsun Hiç Bitmesin

Aşkımız da çiftçinin borcu gibi hiç bitmesin

Mutluyuz Borç Yetmiş İki Bin

75 Bin TL Borçluyuz Yine de Mutluyuz

8. Medeni hâlle ilgili gelin arabası yazıları:

Yerre Gire Bekarlığı daaa Sultanlığı da
Üzölmeyin Kızlar Bekâr Kardeşlerim de Var
Üzölmeyin Kızlar Sadıçlar daa bekar
Üzölmeyin kızlar kuzenlerin de bekâr

9. Toplumsal cinsiyetle ilgili gelin arabası yazıları:

Bundan Sonra Son Söz Benim “Peki Karıcım”
Damadımı Aldım Gidiyorum
Elveda Annecim Emret Karıcım
Tabi ki Bulaşıkları Ben Yıkırım Karıcım Dışarda Arslan Evde Pissikk
Bu Odun Senin İçin Yanacak
Bundan Sonra Seveceğim Kız Bizim Kızımız Olacak

10. Toplumsal olaylar ve sözlü tarih (Darbe, Korana vs.) ile ilgili gelin arabası yazıları:

Bu Darbeyi de Atlattık Hiçbir Darbe Yıkamaz Bizi
Darbe Bile Ayıramadı Bizi, Darbe Bile Ayıramaz Bizi #DİRENDAMAT
Evleniyoruz, Evleniyor! Huloooggg
Ne Mesafeler Engel Ne de Darbe Alırım Seni OHAL’de
Gelin Yönetime El Koydu Darbe Böyle Olur Ama Değdi
12 Eylül... Darbelere İnat Darbelere Hayır Mutluluğa Evet
Corana Bile Kavuşmamıza Engel Olamadı
Dezenfektan Döktüm Yollarına Korona Olmadan Gel Kollarıma
Kovid-19 Bile Aramıza Giremedi
Ne Sinovac, Ne Biontech, Sana vuruldum bir tech
Ömer Dinçer Sana Rağmen Evleniyoruz

11. Teknoloji ve iletişim ile ilgili gelin arabası yazıları:

Elveda Whatsapp
Elveda 10.000 SMS
Elveda 5000 Dakika
Son Görölme 19.08.2017 23.59 Gruptan Ayrıldı

12. Arabesk-şarkı, şiir sözü ile ilgili gelin arabası yazıları:

Neşet Ertaş’ın Türküleriyiz
Evvelim Sensin Ahirim Sensin
Bir Nefes ki Aşk Sana Benzer
Hangi Derdin Dermanısın Söyle O Derde Düşeyim
Bir leb-i gonca yüzi gül-zar dirsene işte sen Har-ı gamda andelib-i zar dirsene işte ben (Baki)
Telaşımı Hoş Gör İslanđığım İlk Yağmurumsun

13. Anne-kaynana-baba ile ilgili gelin arabası yazıları:

Eşimin Sevgisi Kaynanamın Dırdırı Yeter
Üzölme Annesi Ben Çok Bekledim 1182. Gün Yeşil Dedim Beyaz Dedi
Üzölme Annesi Kızın Kalbimin Bir Tanesi

Anamın Nazlı Gelini Kuşbaşıya Elveda Makarnaya Merhaba
Pirenses gibiydi baba evinde Kırالیçe olacak benim evimde
Kızını aldım kaynana Gidiyom yaylana yaylana
Anamın ilk gelini
Annemin de Benim de İlk Göz Ağrım
Annemin son gelini
Annesinin Tek Kızıydı Onu da Ben Aldım
Gelin de Gelin Görün Üzülme Annesi Ben Çok Bekledim 3060
Yağmurlu Bir Günde Görmüşüm Seni Anamın Tek Gelini
Babasının Bir Tanesi idi Onu da ben aldım

14. Bilimle ilgili gelin arabası yazıları:

Tesla Dünyayı Sen Beni Aydınlattın
Edison Dünyayı Sen Gönümünü Aydınlattın

15. Gelenek görenekle ilgili gelin arabası yazıları:

Tuzlu Kahve İçince Hatır Bir Ömür Oluşmuş
Yaktın Bizi Kirveeee
Üzülmeğin Kızlar Sadıçlar daa bekar

16. Yemek içmekle ilgili gelin arabası yazıları:

Elveda Burgerking Hoş geldin Bulgurking La Ne Sariya Be!
Elveda Tantuni Dürüm
Tavuk Dürüme Son

Kuşbaşıya Elveda Makarnaya Merhaba
Bir Çay İçcektik Konu Nerelere Geldi

17. Masal-hikâye ile ilgili gelin arabası yazıları:

Beyaz Atımla Prensesimi Aldım Sarayıma Gidiyorum
Biz Mutlu Sonla Biten En Son Hikâyeyiz
Bu Olanların Hepsini Prensesi Kraliçe Yapmak İçin
Cadımı Aldım Şatoma Gidiyorum
Sonsuza kadar mutlu yaşadılar...
Masal Başlıyor
Pirenses gibiydi baba evinde Kırالیçe olacak benim evimde Kızını aldım, Mutlu son!

18. Edebî sanatlar/kelime oyunu ile ilgili gelin arabası yazıları:

Eşsizdi Eşi Ben Oldum
Gelin de Gelin Görün
Murat Emeline Emel de Muradına Erdi
Bir Dilek Tuttum O da Kabul Oldu

19. Metinlerarası-medya ile ilgili gelin arabası yazıları:

Alyazmalım
Bi Biskrem Verdim Kandırdım
Biskrem Verdim Kandırdım

Düğünüm Var Benim Anlamıyonmuuu O İş Tamam

Ne Çektik bee

Vurur Yüze İfadesi Sevdim Seni Bir Tanesi Sonun da Aldım Oflu Kızını Gelin Damat adı Pokemon ve Pikaçu yazıyor

Reklamlar Bitti Film Başlıyor

Evlenmem Diyenden Korkacaksın Kiskanınlar Haklılar Sevim Koş Onlar da Evlenmiş

Mutlu Son, Evleniyoruz, Evleniyor! Hülooooggg

Game Over

Google da Arasan Böyle Damat Bulamazsın

Sena Diyorsan FAV Emre Diyorsun RT

Sizler elektrik almazken biz akıma kapıldık Trafoları yakmaya gidiyörük BAAB-BA

20. Sevgi, aşkla ilgili gelin arabası yazıları:

Bir Tane Vardı Onu da Ben Aldım

Başlasın Ama Hiç Bitmesin

Benim Sana Olan Aşkım, Dünya O'ydı O da benim oldu

Dünyalar sizin olsun, dünya güzeli benim oldu!

Evinizin Bir Tanesiydi Şimdi Benim Bir Tanem

Gökyüzümü yerde buldum!

Hasretlik sona erdi

Hayatıma Hoş Geldin

Seni ömrüme yazdım

Üzgünüm Kızlar Güzel Olan Kazandı

21. Argo ile ilgili gelin arabası yazıları:

Mermi Bitti Teslim Olduk

Kalbinde Yer Yoksa Sevgilim Ben Ayakta da Giderim

Evleniyoz Booolum, Evleniyoz Ya Laa

Sakata Geldik

22. Kalıp ifadelerle ilgili gelin arabası yazıları:

Abi Deme Lazım Olur Demiştım

Asfalt Ağladı Be

Aldık Başa Bela Ama Tatlı Bela

Ayvayı Yedik

Ben Yandım Siz Yanmayın

Bir Halt Yiyoruz Ama Hayırlısı

Rahat Battı

Evleniyoruz Mutluyuz

Eveet

23. Diğer:

Sıra Babamda

Evleneceğim Dedim Dedim İnanmadınız Bakın Ne Oldu Şimdi

Evlenelim Dedik Yer Yerinden Oynadı

Evlenmeden Önce I love You Evlendikten sonra Ev Çı Bela Bu
 Evli Mutlu Çapulcu Olaylar Olaylar
 Feci Büyüledim Hala Etkisinde
 Gelin Taştı Ne İçirdiniz Lan Volkanıma
 İçimde Bir Dünya İçinde İkimiz
 Ömrüme Ömür Katan Kadın
 Az Bir İşim Var-Şimdi Çok İşim Var
 Rüyada mıyız ne Eyi olur zahar
 Seni (Yıldız) Yapacağım Demiştim Bir Yolculuk Yapacaktık Konu Nerelere Geldi
 Son durak mutluluk!
 Sonsuzluğa
 Yağmurdan Sonraki Toprak Kokulum
 Biz Ne Yangınlar Gördük Yine de Birbirimizden Vazgeçmedik
 Bir Yolculuk Yapacaktık Konu Nerelere Geldi
 İç Anadolu'da yoktu Ege'den Aldım
 Dillere destan aşkımız olsun dedik, tüm Türkiye'ye duyurduk-Hoş geldin 78 bin TL

Gelin arabası yazıları biçimsel olarak incelendiğinde ise 16 başlık belirlenmiştir: 1. Annemin/anamın/babamın...ilk/son/tek gelini, 2. Aşkımız/aşkımlar...gibi hiç bitmesin/bitmez, 3....Konu nerelere geldi/geldik, 4....aldım...gidiyorum, 5. Bundan sonra..., 6....bile ayıramadı bizi, 7.....benim oldu/ben oldum, 8....aydınlattın, 9. Elveda...,10. Evleniyoruz, 11.Mutluyuz, 12. Üzülme..., 13 ...oldun, 14. Son...,15....yoktu...aldım., 16. Diğer.

Biçimsel olarak gelin arabası yazıları

1.Annemin/anamın/babamın... ilk/son/tek gelini:

Anamın ilk gelini
 Annemin Cimbomlu İlk Gelini
 Annemin de Benim de İlk Göz Ağrım
 Annemin son gelini
 Annesinin Tek Kızıydı Onu da Ben Aldım
 Babasının Bir Tanesi idi Onu da ben aldım
 Anamın Nazlı Gelini
 Yağmurlu Bir Günde Görmüştüm Seni Anamın Tek Gelini

2.Aşkımız/aşkımlar... gibi hiç bitmesin/bitmez:

Aşkımız Besicilerin Yim Borcu Gibi Olsun Hiç Bitmesin
 Aşkımız Beyşehir Yolu Gibi Hiç Bitmesin
 Aşkımız da çiftçinin borcu gibi hiç bitmesin
 Aşkımız K.Maraş'ın Yol Çalışması Gibi Olsun Hiç Bitmesin
 Aşkımız Ordu Gököy Yolu Gibi Olsun
 Aşkımız Sivas'ın Kaldırım Çalışmaları Gibi Hiç Bitmesin
 Benim sana aşkımlar Siverek'in Yol Çalışması Gibi Hiç Bitmez

3....Konu nerelere geldi/geldik:

Berber Nöbet Tutacaktık. Konu Nerelere Geldi
Bir AB Projesi Yapacaktık. Nerelere Geldik
Bir Çay İçecektik. Konu Nerelere Geldi
Seni (Yıldız) Yapacağım Demiştim. Bir Yolculuk Yapacaktık Konu Nerelere Geldi

4....aldım...gidiyorum:

Beyaz Atımla Prensesimi Aldım. Sarayıma Gidiyorum
Cadımı Aldım. Şatoma Gidiyorum
Çok Bekledik Ama Beklemeye Değdi. Meleğimi Aldım Cennete Gidiyorum
Damadımı Aldım Gidiyorum
Euro Dolar Altın Aldı Başını Gidiyor. Ben de Sevdiğimi Aldım Gidiyorum
İçişleri Bakanımı Aldım Hükümet Kurmaya Gidiyorum
Meleğimi aldım, cennete gidiyorum!
Mühendisimi Aldım. Ömürlük Projemi Çizmeye Gidiyorum
Öznemi Aldım. Cümlemi Kurmaya Gidiyorum

5. Bundan sonra...:

Bundan Sonra Seveceğim Kız Bizim Kızımız Olacak
Bundan Sonra Son Söz Benim "Peki Karıcım"

6....bile ayıramadı bizi:

Darbe Bile Ayıramadı Bizi
Kovid-19 Bile Aramıza Giremedi

7....benim oldu./ben oldum:

Dünya O'ydı O da benim oldu
Dünyalar sizin olsun, dünya güzeli benim oldu!
Eşsizdi Eşi Ben Oldum

8....aydınlattın:

Edison Dünyayı Sen Gönlümü Aydınlattın
Tesla Dünyayı Sen Beni Aydınlattın

9. Elveda...:

Elveda Whatsapp
Elveda 10.000 SMS
Elveda 5000 Dakika
Elveda Annecim Emret Karıcım
Elveda Burgerking Hoş geldin Bulgurking La Ne Sariya Be!
Elveda Tantuni Dürüm
Kuşbaşıya Elveda Makarnaya Merhaba

10. Evleniyoruz...:

Evleniyoruz
Evleniyoruz, Evleniyor! Hüloooggg
Evleniyoz Boolum

Evleniyoz Ya Laa

11. Mutluyuz...:

Mutlu son!

Mutluyuz

Mutluyuz Borç Yetmiş İki Bin

12. Üzülme...:

Üzülme Annesi Ben Çok Bekledim 3060

Sen Hiiiiç Üzülme Annesi Gözü Gibi Bakar Muşrufun Eniştesi

Üzgünüm Kızlar Güzel Olan Kazandı

Üzülme Annesi Polis Huzur Güven Verir

Üzülme Annesi Ben Çok Bekledim 1182. Gün Yeşil Dedim Beyaz Dedi

Üzülme Annesi Ben Çok Bekledim 1182.Gün

Üzülme Annesi Kızın Kalbimin Bir Tanesi

Üzülme Kızlar Bekâr Kardeşlerim de Var

Üzülme Kızlar Sadıçlar daa bekar

13....oldun:

Sarıma Kırmızı Oldun

Sarıma Lacivert Oldun

Siyahıma Beyaz Oldun

14. son...:

Son durak mutluluk!

Son Görülme 19.08.2017 23.59 Gruptan Ayrıldı

Sonsuza kadar mutlu yaşadılar...

Sonsuzluğa

15.....yoktu.....aldım:

Türkiye’de Yoktu Suriye’den Aldım

İç Anadolu’da yoktu Ege’den Aldım

16. Diğer: Belli bir kalıpta olmayanlar.

Bu tematik ve biçimsel tasnif denememizden de anlaşıldığı üzere halk mizahının gelin arabası yazılarında çeşitlendiği ortadadır ve son dönemde yaygınlaşan bu geleneğin mevcut tasnif çalışmamızı zenginleştireceği kuvvetle muhtemeldir.

Gelin arabası yazılarında mizah

Baudelaire, gülme, türlü türüdür (1997, s. 13) derken mizahi çeşitliğe dikkat çeker. Morreall ise gülmenin, insanın içinde bulunduğu dünyada algılamış olduğu bazı şeylere verdiği tepkinin dışı vurumu (1997, s. 85) olduğunu ifade eder. Bu yönüyle gelin arabası yazıları da içinde yaşanılan toplumun kültürel kodlarını mizahi açıdan yansıtmaktadır. “Mizah, gülümseme veya kahkaha gibi bir eylemle reklam, sinema, ekonomi, siyaset, spor vb. çok farklı alanlarda hedef kitlenin zihnine söz, yazı, resim vb. aracılıyla gönderilen bir tür yönlendirici mesajdır” (Öğüt Eker, 2014, s. 205). Burada ifade edilen unsurlardan biri olan “yazı” çalışmamız kapsamında yazılı kültür ve mizah ilişkisi odağını oluşturmaktadır. “Mizah, yaşamdaki yaratıcılığın, özgünlüğün ve zenginliğin temel kaynağıdır. Mizahın

özünü, ‘eleştirel düşünce, müstehcenlik ve argo’ oluşturmaktadır” (Özdemir, 2017, s. 378, 381). Mizah ve gülmenin işlevi hakkında Ögüt Eker, yararlılık, savunma ve saldırı, gerilimi azaltma, sosyalleşme, protesto, organizasyon, sosyal tarihin kod ve mesajını taşıma, eleştiri ve hoşgörü gibi açık/gizli işlevleriyle farklı formlarda kendini gösterdiğini söyler (2014, s. 211). Metin Ekici ise mizahın işlevini şu şekilde ifade eder:

Özellikle ekonomik ve çalışma hayatının getirdiği zorluklar, kent yaşamında meydana gelen düzensizlikler, sosyal ilişkilerde oluşan karmaşa başta ülkemiz olmak üzere pekçok toplumda birey üzerinde ciddi baskılar oluşturmakta ve çağımızın hastalığı ve diğer pek çok rahatsızlığın kaynağı kabul edilen stras veya gerginlik hemen her bireyde ortaya çıkmakta ve neden olarak da günlük yaşamda hissedilen farklı baskıların bir sonucu kabul edilmektedir. İşte bütün bunlardan kaçmanın, uzaklaşmanın, bazen anlık da olsa her türlü ortamın oluşturduğu baskı ve gerginlikten kurtulmanın tek yolu olarak gülme kabul edilmiştir. Gülme insan yaşamının ayrılmaz parçası, isteği, fizyolojik ve sosyo-psikolojik olarak gerçekleştirildiği bir olgudur (www.academia.edu).

Özdemir, Türk mizah geleneği kapsamında toplumsal cinsiyetin mizah ürünlerinde ayrıntılı bir şekilde ele alındığını; toplumsal cinsiyet belleğinin Türkiye’deki mizah geleneğini besleyen temel kaynaklardan biri olduğunu belirtir (2017, s. 401). Kadın ve erkek arasındaki etkileşim sorunları insanlık tarihinin bir türlü çözülemeyen köklü sorunların başında gelmektedir. Bu sorun mizahın doğuşunu ve gelişmesini sağlamıştır. Bir yanı sıra mizah kadın ile erkek arasındaki iletişim ve etkileşim sorunlarının çözülmesi çabalarının ürünüdür (Özdemir, 2017, s. 377). Modern çağın kullanım formatında mizah, tüketim kültürünün önemli bir nesnesi ve kitle iletişiminin bir aracıdır (Ögüt Eker, 2014, s. 205). Gelin taşıtının süslenmesi kapsamında hazırlanan gelin arabası yazıları da tüketim kültürü kapsamında yorumlanabilir. Özdemir’in de ifade ettiği gibi bireysel ifadelerin kamusal panosuna dönüşen taşıtlar ve kullandıkları araçlarla bütünleşen yurdum insanı farklı türden mizah ürünleri kapsamında değerlendirilebilir (2017, s. 433). Burada Özdemir’in taşıt folkloru ve mizah türlerine yaptığı vurgu gelin arabası yazıları için de geçerlidir. Bu kapsamda öncelikle tematik ve biçimsel olarak tasniflenen gelin arabası yazıları, sonrasında mizah kuramlarıyla ilişkili olarak incelenmiştir.

Uyumsuzluk kuramı ve gelin arabası yazıları: Bu kuramın temelini, Aristo’nun, insanların belli bir beklenti içindeyken beklenmedik başka bir sonuçla karşılaşmanın gülme eylemini ortaya çıkardığı düşüncesi oluşturmaktadır. Karşıtlık temeline dayanan bu kurama göre iki veya daha çok uyumsuz/uygunsuz bileşen ilişkisi, yani benzeşemeyenlerin sentezi söz konusudur. Akıl, beklenmedik/mantıksız/uyumsuz/aykırı olarak algıladığı sürpriz sonuca gülmeye tepki gösterir. Uyumsuzluk Kuramı şaşkınlık neticesinde ortaya çıkan gülmenin duygusal boşalımı ile Rahatlama Kuramı ile örtüşür (Ögüt Eker, 2014, s. 137,138). Uyumsuzluk kuramı; umulmadık, mantıksız ya da söyle ya da böyle uygunsuz olan bir şeye karşı gösterilen zihinsel bir tepkidir (Morreall, 1997, s. 24). Pascal’ın belirttiği gibi “Kişiyi, umduğıuyla bulduğı arasındaki şaşkınlıktan başka hiçbir şey daha fazla güldürmez” (Morreall, 1997, s. 25). Uyumsuzluk mizah kuramıyla ilişkilendirdiğimiz gelin arabası yazılarından “Sıra Babamda” yazısı, normal hayatın akışı içinde mantıksız ve beklenmedik olduğu için aykırıdır bir başka ifadeyle uyumsuzdur. Yine beklenmedik ve alışılmadık olan yazılara “Damadımı Aldım Gidiyorum” örnek gösterilebilir. Zira bu ifade “Gelinimi aldım gidiyorum” söyleminin feminist bakış açısıyla reddiyesidir ki bu yazı, aynı zamanda üstünlük kuramıyla da ilgilidir. Toplumun miti erkeğin kadını alması üzerinedir. Zira kadın, evlilik ritüelinde “verilen”dir. Genel ve klişe bir ifadenin tam tersi bir söylem olduğu için uyumsuzluk kuramı söz konusudur. “Evli Mutlu Çapulcu Olaylar Olaylar” yazısında ise toplumsal bellekteki “Evli Mutlu Çocuklu” klişesindeki çocuklu ifadesi yerine çapulcu sözcüğü kullanılarak beklenmedik sürpriz bir sonla yazı bitirilmiş ve mizah, uyumsuzluk üzerinden sağlanmıştır. Saçma bir düşüncüyü belli bir kalıp içerisine sokmayı söz komiği olarak niteleyen Bergson (1996, s. 60-61)’dan hareketle buradaki “Evli Mutlu Çocuklu” söz kalıbının, “Evli Mutlu

Çapulcu” şeklini söz komiği olarak değerlendirebiliriz. Morreall ise bu durumu “İnsanların kafasında bir şeye ilişkin bir kalıp ya da düzenleme varsa, bu kalıp bozulur bozulmaz, komik olan duruma yer açılır” (Morreall, 1997, s. 101) şeklinde ifade eder. Ayrıca gelin arabasına yazılması gelenek hâline gelen “mutluyuz, evleniyoruz” gibi ifadelerin yerine “Rahat battı, sakata geldik, ayvayı yedik” gibi tam tersi duyguları içeren sözlerin yazılması da yine uyumsuzluk kuramına örnek verilebilir. “Cadımı aldım şatoma gidiyorum” ifadesi de esasında “Beyaz Atımla Prensesimi Aldım Sarayıma Gidiyorum” yazısıyla mizahi açıdan uyumsuzluk içerir. Cadı ve prenses zıtlığı üzerinden mizah sağlanmıştır. “Kuşbaşıya Elveda Makarnaya Merhaba” yazısında da zıtlık söz konusudur. Evlenince beklenen hayat ile mevcut hayatın yeme-içme alışkanlığı üzerinden zıtlık vurgulanarak mizah amaçlanmıştır. Uyumsuzluk üzerinden mizah sağlanan bir başka gelin arabası yazısı ise “borç” ve “mutluyuz” kelimeleri üzerinden düşünülmüştür: “Borçluyuz ama mutluyuz/Mutluyuz Borç Yetmiş İki Bin/75 Bin TL Borçluyuz Yine de Mutluyuz”. Zira gerçek hayatta borçlu olmak mutluluk değil, aksine mutsuzluk nedenidir. “Yaktın Bizi Kirveeee” yazısı da gelenekte kirvenin olumlu işlevinin zıttıymış gibi verilerek mizah uyumsuzluk üzerinden sağlanmıştır. “Eşimin Sevgisi Kaynanamın Dırdırın Yeter” yazısı da kendi içinde iki karşıt duyguyu barındırır. “Türkiye’de Yoktu Suriye’den Aldım” yazısı ise kendi içinde ironiyi barındırdığı için uyumsuzdur.

Üstünlük kuramı ve gelin arabası yazıları: Morreall, üstünlük kuramının en eski ve olasılıkla hâlâ en yaygın gülme kuramı olduğunu ve gülme’nin bir kişinin diğer insanlar üzerindeki üstünlük duygularının bir ifadesi olduğunu söyler (1997, s. 2). Eflatun, gülmeyi, ‘zayıf ve zararsız olmak şartıyla, bir kişinin diğerleri üzerinde üstünlük kurma isteğinin ifadesi’ şeklinde tanımlayarak gülme ve üstünlük duygusu arasındaki ilişkiye dikkat çeker. Üstünlük kuramının temelinde, rakibi saf dışı bırakmaktan duyulan keyif, bir başkasının dezavantajlı duruma getirmenin verdiği haz, öteki konumundaki kişinin düştüğü kötü durumdan duyulan mutluluk, başkalarının talihsizliklerinden ve acılarından alınan zevk, bedensel çirkinlik veya bozuklukların kendi bedeninde olmamasından duyulan memnuniyet ile mantıksız hareket eylemlere gülme yer almaktadır (Öğüt Eker, 2014, s. 141, 142). Mizah teorilerini Nasrettin Hoca fıkralarına uygulayan Fikret Türkmen, özellikle “üstünlük teorisi” üzerinde durur ve karşılaşılan saçmalıklar, yanlışlık ve tesadüflerin insanlarda gülme duygusuna neden olduğunu ve Nasrettin Hoca’nın kendi kendisiyle alay ettiği fıkralarda mizahın üst noktaya çıktığını söyler (Türkmen, 1997). Benzer durum, gelin arabası yazılarında da söz konusudur. Kişinin kendi kendisiyle dalga geçmesi üstünlük teorisinin bir başka yönüdür. “Bundan Sonra Son Söz Benim Peki Karıcım” ve “Mermi Bitti Teslim Oldum” bireyin kendi kendini mağlup görmesi açısından mizahidir ve üstünlük kuramıyla ilgilidir.

Gelin arabası yazılarında ise damadın rakibinin genellikle kaynanası olduğu görülmekte ve damadın kaynanası karşısındaki üstünlüğü “almak” eylemi üzerinden ifade edilmektedir: “Kızımı aldım kaynana/ Gidiyom yaylana yaylana”; “Üzülme Annesi Ben Çok Bekledim 1182. Gün; Yeşil Dedim Beyaz Dedi, Üzülme Annesi Kızın Kalbimin Bir Tanesi; Annesinin Tek Kızıydı Onu da Ben Aldım; Gelin de Gelin Görün Üzülme Annesi Ben Çok Bekledim 3060; Babasının Bir Tanesi idi, Onu da ben aldım”. Damadın genellikle kaynanasını ya da az da olsa kayınpederini saf dışı bırakmaktan duyduğu haz ve keyif, gelinin ailesinin dezavantajlı durumu damadı üstün duruma getirmesi açısından üstünlük mizah kuramıyla ilişkilendirilebilir. Üstünlük durumunun “almak” eylemi üzerinden mizahla ifade edildiği diğer örnekler ise mesleki anlamda yetkinliğin ön plana çıkarılmak istenmesiyle ilgilidir: “Türev İntegral Almış Adamım Seni Alamayacağımı mı Sandın Tatlım; Öznemi Aldım Cümlemi Kurmaya Gidiyorum; Gönlümün prensesini Aldım; Mühendisimi Aldım Ömürlük Projemi Çizmeye Gidiyorum”. Ayrıca damadın etken, gelinin edilgen olduğu bu örnekler, damadın gelin üzerindeki sahip olma edimiyle açıklanabilir. “Bir Tane Vardı Onu da Ben Aldım; Dünya O’ydu O da benim oldu; Dünyalar sizin olsun

dünya güzeli benim oldu!; Üzgünüm Kızlar Güzel Olan Kazandı; Google da Arasan Böyle Damat Bulamazsın” gibi yazılarda da gerek damat gerekse gelinin mevcut eşlerini seçkin ve özel görmeleri nedeniyle kendilerini rakiplerinden üstün gördükleri anlaşılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kapsamında hem uyumsuzluk hem de üstünlük mizah kuramına rastlanır. “Damadımı aldım gidiyorum” örneği erile karşı dişil söymenin erkini yansıtır. Genelde erkeğin kadın üzerinde üstün olduğunu ifade eden “almak” eylemi, burada farklı olarak kadının erkek üzerindeki üstünlüğünü vurgulamak ve mevcut yaklaşıma tepki vermek için kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet odağında kadının üstünlüğünü mizahi açıdan vurgulayan yazılara ise şunlar örnek gösterilebilir: “Elveda Annecim Emret Karıcım; Tabi ki Bulaşıkları Ben Yıkırım Karıcım Dışarda Arslan Evde Pissikk; Bu Odun Senin İçin Yanacak; Gelin Yönetime El Koydu Darbe Böyle Olur Ama Değdi”. Toplumun kadın ve erkekten beklediği roller kültürel, bu roller mite dönüşür. Beklendik rollerin dışına çıkılması ise öncelikle uyumsuzluk/zıtlık içerir ve aynı zamanda mizahın üstünlük kuramıyla ilgilidir. Gelin arabalarındaki yazılar genel olarak eril bir dile sahipken buradaki örneklerde kadının edilgen değil, etken olması yönüyle karşıt mit geliştirilerek mizah sağlanmıştır. Bu bağlamda Sanders’ın kadın ve erkeklerin mizah anlayışları konusundaki tespitleri dikkate değerdir:

Batı kültürlerinde, kadınlar erkeklerden daha az espri yapmaktadır. Toplum bilimciler göre, bunun nedeni, kadınların mizah duygusundan yoksun olmaları ya da fıkra anlatamamaları değildir; kadınlar erkeklere oranla daha sakin, daha edilgen ve geri planda bir role göre toplumsallaşmaktadır. Espri yapmak belli ölçüde bir saldırganlığı gerektirir - bazen bu saldırganlık gizlenir, bazen de pek iyi saklanamaz. Bu ayrımlar, çok açık olarak kendini gösterir. Ama insanbilimciler erkeklerle kadınların gülüşü arasındaki farkın başka, daha az belirgin nedenlerini gözden kaçırmışlardır. Bu nedenler ancak büyüteç altına alındıklarında belirginlik kazanmakla birlikte, espri yapmadaki cinsiyet farklılıklarına tarihsel bir açıklama getirirler (Sanders, 2001, s. 36).

Gelin taşıtı üzerindeki yazıların ve ortaya çıkan esprilerin daha çok eril dille yazılmış olması Sanders’i desteklemektedir. Dişil dille ifade edilen gelin arabası yazıları da bu bağlamda hem uyumsuz hem de üstünlük mizah kuramıyla ilişkilendirilebilir.

Üstünlük kuramının cinsiyet ve meslek dışında memleket üzerinden de mizah oluşturmak için kullanıldığı görülmektedir. “Elazığ’ın Damadı Olisin Daha Ne İstiysin” örneğinde, belli bir memleket ön plana çıkarılıp yüceltilmekte, üstün tutulurken “rakip iller” saf dışı bırakılmaktadır. Benzer şekilde “Vurur Yüze İfadesi Sevdim Seni Bir Tanesi Sonun da Aldım Oflu Kızını” gelin arabası yazısındaki “Aldım Oflu Kızını” söylemi de belli bir yer/bölgeden kız alabilmenin güçlüğü ve önemi açısından üstünlük mizah teorisini yansıtır.

Psikoanalitik kuram/ rahatlama kuramı ve gelin arabası yazıları: Sıkıntidan kurtularak rahata, huzura kavuşma yönüyle üstünlük ve aykırılık kuramları ile aynı anlayışı paylaşan bu kuram, organizmadaki sıkıştırılmışlık/bastırılmış enerjinin boşaltılması esasına dayanır. Muhtemel tehlike ve olumsuzluğun ortadan kalkmasıyla duyulan psikolojik rahatlama, beklenen huzursuz ve karmaşık sonucun tersine, duyulan huzurdur (Öğüt Eker, 2014, s. 143, 144). Rahatlama kuramında dile getirilen, gülme’nin gergin bir durumdan rahat bir duruma ani bir geçiş ya da eğer isterseniz “duygusal enerjinin açığa çıkarılması” olduğu tezi doğrudur (Morreall, 1997, s. 70). Rahatlama kuramının birçok yorumu vardır fakat bu yorumların ortak noktası gülmenin, sinirsel enerjinin ortaya çıkışı olarak görüldüğü, üç aşağı beş yukarı fizyolojik olan bakış açıdır (Morreall, 1997, s. 32). Bir fikrin ya da olayın, genelde bir arada düşünilemeyen iki kalıpla birden bire bağlanması, anlatı ya da anlam akışı gereken duygusal gerilimi taşıyorsa, gülünç bir etki yaratır (Koestler, 1997, s. 37).

Gelin ve damadın çeşitli maddi ve manevi engelleri aşarak kavuşmaları, arzuladıkları düğünü yapabilmeleri başlı başına bireylerde rahatlatma duygusuna sebep olmaktadır. Gelin arabası yazıları bu durumu örneklendirmektedir: Elvada Whatsapp; Elveda 10.000 SMS; Elveda 5000 Dakika; Son Görülme 19.08.2017 23.59 Gruptan Ayrıldı; Hayalimdi Helalim Oldu; Çok Bekledik Ama Beklemeye Değdi Meleşimi Aldım Cennete Gidiyorum; Gökyüzümü yerde buldum!; Hasretlik sona erdi; Hayatıma Hoş Geldin; Biz Mutlu Sonla Biten En Son Hikâyeyiz; Sonsuza kadar mutlu yaşadılar. Örnekler, beklemek ve kavuşmak üzerinden kurgulanmıştır.

Rahatlama duygusu bireylerde “şükür” duygusunu uyandırmakta ve bu da gelin arabası yazılarına yansımaktadır: Çok Şükür Bin Şükür Seni Bana Verene; Meleşimi aldım, cennete gidiyorum!; Çirkini Dursun Güzeli Olsun Allah Verdi Nasip Olanı; Şükürler Olsun Önce Hükümeti Sonra da Yuvamızı Kurduk; Bu Darbeyi de Atlattık Hiçbir Darbe Yıkamaz Bizi.

“Ömer Dinçer Sana Rağmen Evleniyoruz” örneği esasında atanamayan iki öğretmenin, Millî Eğitim Bakanı'nın atama kararlarına rağmen evlendiğini imlemektedir. Bu engele rağmen evlenebilmek başarı olarak görülmüştür. Burada “atanamayan öğretmenlerin” bireysel protestosunu yansıtan gelin arabası yazısında, sıkıntıya neden olan durum eleştirilerek rahatlatma söz konusudur.

Semantik (anlambilimsel kuram) ve gelin arabası yazıları: “Kuramın amacı, bir metnin eğlenceli olması için gerekli ve yeterli şartları tamamen anlambilimsel koşullar içinde formüleştirmektir. Gerçek iletişimde kinaye ve dokundurmaların yapılma ve başarıyla algılanma şekli budur. Mizah, toplumda gerçek iletişimden sonra sosyal olarak en fazla kabul edilebilir iletişim şekli gibi görünür” (Öğüt Eker, 2014, s. 152-157). Kinaye ve dokundurma içeren gelin arabası yazılarına şunlar örnek gösterilebilir: Aşkımız K. Maraş'ın Yol Çalışması Gibi Olsun Hiç Bitmesin; Aşkımız Sivas'ın Kaldırım Çalışmaları Gibi Hiç Bitmesin; Aşkımız Besicilerin Yim Borcu Gibi Olsun Hiç Bitmesin; Aşkımız da çiftçinin borcu gibi hiç bitmesin. Bu örneklerde damat ile gelinin birbirine duyduğu aşk, “borç ya da bitmeyen yol çalışmaları” gibi olumsuz durumlarla ilişkilendirilmiştir. Bir başka kinaye ise “Türkiye’de Yoktu Suriye’den Aldım” örneğindedir. “Borçluyuz ama mutluyuz, Euro Dolar Altın Aldı Başımı Gidiyor Ben de Sevdiğimi Aldım Gidiyorum, Mutluyuz Borç Yetmiş İki Bin, 75 Bin TL Borçluyuz Yine de Mutluyuz”. En mutlu günlerinde düğünün maddi ağırlığı altında ezilen damat ve gelinin ruh hâlini yansıtan bu yazılarda hem uyumsuzluk kuramı hem de ironi söz konusudur.

Tek yönlü mizah kuramı: Tek yönlü mizah kuramı bugünü anlamak için geçmişi kullanmakla birlikte, anı yakalayan bir mizah anlayışıdır. Toplumsal yapının önem verdiği dinsel, politik, cinsel, etnik, kültürel, ekonomik, medyatik, psikolojik, fizyolojik vb. herhangi bir sorun ya da konu, Tek Yönlü Mizah'ın malzemesi olabilir. Yöntemin temel özelliği, yapay mizah gündemi oluşturmaktır. Bu gündemden beslenen Tek Yönlü Mizah Kuramı, popüler kişileri, anlık sorunları ve olayları kullanarak temel niteliği geçicilik olan moda mizah tipleri ve moda mizah konuları oluşturur. Sunucunun performansını sağlayan önemli özelliklerden biri, söz tekniklerini kullanabilme yeteneğidir. Kelime oyunları, mecaz, cinas, kinaye vd. sanatlara hakimiyet, anlam yükleme kabiliyetine sahip olma, söz hünerini kullanabilme sunucunun temel karakteristiği olmalıdır (Öğüt Eker, 2014, s. 164, 165, 166). Mizahın dildeki en düşük düzeyini yalnızca konuşulan sözlerin sesi ya da yazılan sözcüklerin şekli oluşturur. Örneğin çok fazla aliterasyon nasıl komik ise, çifte uyak ya da iç uyaklar da gülmece yazarı Ogden Nash'de olduğu gibi potansiyel komedi unsurlarıdır. Teleffuzda, imlada, gramerde ya da dilin semantik olmayan diğer unsurlarında bilinçli ya da bilinçsiz yapılan hatalar da komik olabilirler. Örneğin, dil sürçmeleri ya da konuşurken heceleri karıştırmak, başka bir sözcük oluşturulmazlarsa

komik olabilirler. Genellikle şive'lerle ilgili fıkralar, şivenin söylenilen şey üzerine etkisi ya da bozuk gramer kullanımına dayanır (Morreall, 1997, s. 102).

Morreall'ın dile getirdiği şivenin mizahla ilişkisini, şu gelin arabası yazıları örneklendirmektedir: Benimle Niye Evlenişun?; Başımıza Kül Eledğ Vallah! Elazğ'ın Damadı Olisin Daha Ne İstiyisin; Seni Görünce Gözlerim Yıpl Yıpl Ediya; Sen Hiiii Üzülme Annesi Gözü Gibi Bakar Muşrufun Eniştesi; Gakgo Bizimkisi Seyirlik Değil; Ömürlük Olii...; Galdürük Serdim Yollarına Avkuru Gel Gollarıma; Gart Dal Gibiyiz Bizi Çekemiyorlar Şeyma; Geç Oldu Ama Ele Has Olduk; Gidiysın He mi, Seviyiruk Mutluyuk Evleniyoruk. Bu örneklerdeki mizah, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölge ağızlarının ses özellikleriyle sağlanmıştır.

Mizahın bir üst aşamasında, sözcüklerin anlamları da bir ölçüde işin içine girer. Ama her şeye rağmen mizah, büyük ölçüde dilin fonetiğine ve dizgisel mekânına dayanır. Eşseslilerin kullanımıyla yapılan şakalar, telaffuz ve imla hataları sonucu ortaya çıkan sözcükler bu gruba girerler. Ama belki de bu çeşit mizahın en yaygın biçimi cinaslardır (Morreall, 1997, s. 102-103). Freud bunu "Çift anlama dayanan nükteler" olarak niteler ve üçe ayırır: a. Nesnel bir anlama da sahip bir özel isimle ortaya çıkan çifte anlam, b. Bir sözcüğün gerçek anlamı ile mecazi anlamı'ndan yararlanılarak oluşturulan çifte anlatım şekli, c. Çifte anlam ya da çoklu anlatımın en belirgin ve seçkin örneğini oluşturan sözcük oyunu (Freud, 1999, s. 33-34). Cinastların anlatım tekniği basittir, oysa sözcük oyunu yüksek tekniğe dayanır ve çift anlamı, çokluk, tek bir sözlükte sunacak biçimde ve tek bir sözcükte birleştirir (Freud, 1999, s. 41). Cinastan biraz daha zekice olan söz oyunu çift anlamlılıktır. Bu aynı cinasta olduğu gibi, bir söz ya da deyim iki anlamda kullanılmasıdır (Morreall, 1997, s. 103). Sesteş ya da sözcüklerle mizahın sağlandığı gelin arabası yazıları da mevcuttur: Eşsizdi Eşi Ben Oldum; Gelin de Gelin Görün; Murat Emeline Emel de Muradına Erdi; Bir Dilek Tuttum O da Kabul Oldu. Burada eş, gelin, murat, emel, dilek kelimeleri sesteş olarak kullanılmıştır. "Ne Sinovac, Ne Biontech, Sana vuruldum bir tech" örneğinde de iç kafiye ve ses benzerliğinden yararlanılarak kelime oyunu yapılmış, mizah sağlanmıştır. Burada, temanın küresel salgın olan Covid-19'u imlemesi de mizahın bir diğer boyutudur.

Sözcük oyunu, bir tek ses biçiminin iki anlamla bağlanımlı olmasıdır (Koestler, 1997, s.59). Edebî sanatlar da sözcük oyunları kapsamında ele alınabilir: "Tayin Gördüğüm En Güzel Yer Kalbiydi", mecaz-ı mürsel; "Sallayın dünyayı uykusu gelsin Nazilli güzelse sebebi sensin" hüsnü ta'lıl; "Fıstık İçin Teşekkürler Antep" istiare, "Gökyüzümü yerde buldum!" ise mübalağa sanatı kapsamında değerlendirilebilir.

Kültürel bellekten seçilen ortak imaj, imge, an, olay, mekân, kişi ya da şarkı, dinleyenin aitlik duygusunu yaşamasını sağlar. Ortak bellekten seçilen bu öge, dinleyenin bugünle geçmiş ve geleceği birleştirerek özel anlamlar yüklenmesine sebep olur (Öğüt Öker, 2014). "Neşet Ertaş'ın Türküleriyiz, Evvelim Sensin Ahirim Sensin, Bir Nefes ki Aşk Sana Benzer, Hangi Derdin Dermanısın Söyle O Derde Düşeyim, Telaşımı Hoş Gör İslanmışım İlk Yağmurumsun" gibi şarkı sözlerinde ise aitlik duygusu söz konusudur. Ayrıca "Düğünüm Var Benim Anlamıyonmuuu O İş Tamam, Ne Çektik bee, Bi biskrem verdim kandırdım, Evlenmem Diyenden Korkacaksın Kiskanalar Haklılar Sevim Koş Onlar da Evlenmiş" gibi gelin arabası yazıları ise medyada belli bir filme, reklama ya da fenomen paylaşımına gönderme yaptığı için mesajı bilen alıcıda mizah oluşturur. "Sevim koş..." repliği 1990'ların popüler dizisi *Bizimkiler*'deki Cemil karakterine gönderme yapmaktadır ve o dönemi, filmi bilenlerde tebessüm uyandırmaktadır. Bu yönüyle gelin arabası yazılarında metinlerarasılık yöntemiyle de mizahın sağlandığı söylenebilir.

Sonuç

Toplumsal geçiş törenlerinden biri olan evlenme ritüelinde gelin ve damat etrafında birçok uygulamaya rastlanır. Bu uygulamalar, çeşitli nedenlerden dolayı zamanla değişim ve dönüşüme uğrar. Gelinin baba evinden damat evine götürülmesi bir başka ifadeyle *gelin göçü* ya da *gelin savması* adı verilen ritüel esnasında kullanılan taşıtlar, teknokültürel değişime örnek gösterilebilir. Geline taşıta kimin ve nasıl bindireceği ya da taşıttan kimin indireceği, taşıta kimlerin ve neden binebileceği, taşıtı kimin tutacağı/süreceği, taşıtın niteliği ve rengi, gelin taşıtının önünün kesilmesi ve bahşiş istenmesi, gelinin taşıttan inmek için *indirmelik* ya da *yol bağıslama* istemesi, düğün alayının konvoy olması, arabaların korna çalmaları, konvoyun uzunluğunun (gelin alayının) övünç kaynağı olması, taşıtın nerelere uğraması gerektiği, gelin taşıttan inerken kurban kesilmesi, taşıta havlu, kumaş, mendil gibi eşyaların asılması, arabanın özellikle önünün çiçek, bebek gibi eşyalarla süslenmesi, gelin arabasının kamerayla çekilmesi, taşıta eşlik eden davul ve zurna ekibi, taşıtın korunması, otomobilin arkasına yazılacak yazının belirlenmesi gibi birçok husus geçmişten günümüze gelinin taşıtı etrafında oluşmuş uygulamalara örnek olarak gösterilebilir.

Tarih boyunca Türkler, gelinin biniti olarak koçu/koçi, at, eşek, deve, tahtirevan, at arabası, öküz arabası, çevge (özel hazırlanmış kapalı araba) gibi çeşitli taşıtlar kullanmış, teknolojinin gelişmesiyle birlikte bunların yerini traktör, minibüs, otomobil gibi motorlu araçlar almaya başlamıştır. Her dönem gelin taşıtının, tıpkı gelin gibi süslendiği görülmektedir. Gelinin biniti etrafındaki ritüellerin bir kısmı yeni taşıta uyumlanmakla birlikte icat edilmiş yeni pratikler de ortaya çıkmıştır. Son dönem karşılaştığımız uygulamalardan biri de gelin arabası yazılarıdır. Gelin taşıtının süslenmesinde teknoloji ve yazılı kültürün bir sonucu olarak aracın plaka yerine “evleniyoruz”, “mutluyuz” ve evlenen çiftlerin isimlerinin baş harflerinin arka cama yazılması gibi klasik uygulamalara ilaveten son dönemlerde gelin arabalarının arka camında farklı mizahi ifadeler içeren yazıların kullanıldığı belirlenmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra gelin arabasının süslenmesinde araca yazı yazma geleneğinin yaygınlaştığı ve çeşitlendiği görülmektedir.

Çalışmada taşıt folkloru bağlamında birçok araştırmanın yapıldığı fakat gelin arabası yazılarının kapsamlı bir şekilde ve mizahi açıdan ele alınmadığı belirlenmiştir. Bu kapsamda öncelikle internet ortamından tespit edilen yaklaşık 200 gelin arabası yazısı tematik ve biçimsel olarak tasniflenmiş ve sonrasında mizah kuramlarıyla ilişkilendirilerek incelenmiştir. Gelin arabası yazıları tematik olarak ele alındığında 23 başlık belirlenmiştir: 1. Meslekle ilgili, 2. Memleket (şehir, ilçe) ile ilgili, 3. Sporla ilgili, 4. Yerel ağız özelliğiyle ilgili, 5. Dinî, 6. Siyasî ve ideolojik, 7. Ekonomiyle ilgili, 8. Medeni hâl ile ilgili, 9. Toplumsal cinsiyetle ilgili, 10. Toplumsal olaylar ve sözlü tarih (Darbe, Korana), 11. Teknoloji ve iletişimle ilgili, 12. Arabesk-şarkı, şiir sözü, 13. Anne-kaynana-baba ile ilgili, 14. Bilim, 15. Gelenek ve göreneklerle ilgili, 16. Yemek içmeyle ilgili, 17. Masal-hikâye ile ilgili, 18. Edebî sanatlar/ kelime oyunu, 19. Metinlerarasılık-medya, 20. Sevgi, aşkla ilgili, 21. Argo ifadeler, 22. Kalıp ifadeler, 23. Diğer. Biçimsel olarak ise 16 başlık belirlenmiştir: 1. Annemin/ anamın/ babamın...ilk/ son /tek gelini, 2. Aşkımla/ aşkım...gibi hiç bitmesin/bitmez, 3.... Konu nerelere geldi/ geldik, 4.... aldım... gidiyorum, 5. Bundan sonra..., 6....bile ayıramadı bizi, 7....benim oldu/ ben oldum, 8.... aydınlattın, 9. Elveda...,10. Evleniyoruz, 11.Mutluyuz, 12. Üzülme..., 13 ...oldun, 14. Son...,15....yoktu...aldım., 16. Diğer.

Gelin arabası yazıları mizah kuramı açısından; uyumsuzluk, üstünlük, rahatlama, semantik ve tek yönlü mizah kuramlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Uyumsuzluk kuramı; kalıplaşmış sözlerin beklenmedik ifadelerle tamamlanması ya da toplumsal cinsiyet üzerinden sağlanmıştır. Üstünlük durumunun “almak” eylemi üzerinden ifade edildiği çoğunlukla damadın etken, gelinin edilgen olduğu

örnekler *üstünlük mizah kuramıyla* ilişkilendirilmiştir. Damadın gelinin ailesine karşı üstünlüğü dışında, belli meslek grupları ve memleketler de üstünlük kuramıyla ilişkilendirilmiştir. Psikanalitik/Rahatlama mizah kuramında gelin ve damadın çeşitli maddi ve manevi engelleri aşarak kavuşmaları, arzuladıkları düğünü yapabilmeleri başlı başına bireylerde rahatlama duygusuna sebep olmaktadır. Semantik (Anlambilimsel Kuram) ve tek yönlü mizah kuramı kapsamında ise kinaye, dokundurma içeren gelin arabası yazıları dışında edebî sanatlar, cinas, şive ya da çeşitli kelime oyunları mizahın tercih edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca medyada belli bir filme, reklama ya da fenomen paylaşımına gönderme yapılarak ya da belli şarkı, türkü sözlerinden hareketle de mizahın amaçlandığı belirlenmiştir.

Toplumsal belleğe ayna tutan bu veriler, gelinin taşıtı konusundaki kültürel değişimi ve halkın mizah anlayışını açıkça ortaya koymaktadır. Her ne kadar taşıtın adı gelin arabası olsa da araca yazılan yazıların büyük oranda eril dile sahip olduğu, bu bağlamda kültürel anlamda taşıtın işlevinin de zamanla değiştiği ve toplumsal cinsiyetle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Eril söyleme sahip olmayan yazıların ise uyumsuzluk kuramı kapsamında mizaha örnek teşkil ettiği belirlenmiştir. Taşıt folkloru bağlamında icat edilmiş bir gelenek olarak ele aldığımız gelin arabası yazılarının kültürel değişim ve mizah çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Abdülaziz Bey (2000). *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*. (haz. K. Arısan, D. Arısan Günay). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Akkır, R. (2019). "Kamyon Arkası Yazılardan Yansıyan Dinsellik", *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (Eylül 2019): 237-262.
- Altun, I. (2004). *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*. İzmit Kocaeli: Yayıncı Yay.
- Altunel, İ. (1995). "Gevrekli Seydişehir/ Konya, Kasabası Düğünlerinde, Gelin Güvey Motifi Üzerine Bazı Tespitler", *3.Milletler Arası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 9-11 Ekim. 80-85.
- And, M. (2015). *16. Yüzyılda İstanbul Kent Saray Günlük Yaşam*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Artun, E. (2013). *Türk Halkbilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Ataman, S. Y. (1992). *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Rit'leri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Aylan, G. (1981). *Ömür Biter Yol Bitmez Taşıt Edebiyatı Taşıt Folkloru*. İstanbul: May Yay.
- Balaman, A. R. (1983). *Gelenekler Töre ve Törenler*. İzmir: Betim Yay.
- Barlas, H. U. (1963). *Maraş Düğün Âdetleri*. İstanbul: Yurttaş Kitabevi
- Barlas, U. (1975). *Hakkari İli Evlenme Töre ve Törenleri*. Karabük: Özer Basımevi.
- Başgöz, İ. (2007). *Yük Taşımıyoruz Sevgi Taşıyoruz*. Ankara: TÜBA
- Baudelaire, C. (1997). *Gülmenin Özü*. İstanbul: İris Yay.
- Bayathı, O. (1941). *Bergama'da Efsaneler Âdetler* (haz. Y. Özmakas). İstanbul: Bergama Belediyesi Kültür Yay.
- Baykal, A. R. (1995). *Safranbolu'da Yörük Köyü ve Düğün Âdetleri*. İstanbul: Ders Bilgisi Yay.
- Bergson, H. (1996). *Gülme: Komığın Anlamı Üstüne Deneme*. (çev. Y. Avunç). İstanbul: Ayrıntı Yay.

- Cemiloğlu, M. (2002). “Kamyon Yazıları ve Geleneksel Kültürümüz”, *Uhudağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XV(1): 69-82.
- Çelik, A. (1995). “Trabzon, Bakü, Merv, Kızıl-Orda, Jambıl, Gagauz Düğünlerinde Gelin-Güvey Motifi”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, T.C. Kültür Bakanlığı, 104-117.
- Çelik, A. (2020). *Erzurum Tifnik/Altınbulak köyü halk edebiyatı*. (haz. C.Gökşen). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- D’ohsson, M. I. (2020). *XVIII. Yüzyıl Türkiyesinde Örf & Âdetler*. İstanbul: Köprü Kitap.
- Demircan, A. (2017). *Simav Mânileri*. Ankara: Karaağaç Yay.
- Demirci, Y. Z. (1938). *Anadolu’da Eski Düğün ve Evlenme Âdetleri*. İstanbul: Burhaneddin Matbaası.
- Doğanç, A. (1969). “Folklorda Kamyon ve Kamyonetler”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl 20, C. 12, 239: 5303-5304.
- Doğaner, A. (2018). “İletişim Biçimi Olarak Taşıt Yazıları”, *II. Uluslararası Multidisiplinler Çalışmaları Kongresi*, 4-5 Mayıs 2018, Adana-Türkiye.
- Dündar, S. ve Çetinkaya, H. (2004). *Terekemeler*. Ankara: Dündar Yay.
- Efe, S. ve Barlas, U. (1963). *Kütahya Düğün Âdetleri*. İstanbul: Yurttaş Kitabevi.
- Ekici, M. “Gülme Teorileri ve Nasreddin Hoca Fıkraları”
https://www.academia.edu/5626053/G%C3%BClme_teorileri_ve_Nasreddin_Hoca; erişim tarihi 17.01.2023.
- Elçin, Ş. (1997). “Ayvalık Limanına Bağlı Deniz Araçlarının İsimleri”, *Halk Edebiyatı Araştırmaları 2*. Ankara: Akçağ Yay.
- Emiroğlu, K. (2017). *Gündelik Hayatımızın Tarihi*. İstanbul: İstanbul İş Bankası.
- Erdentuğ, N. (1977). *Sosyal Âdet ve Gelenekler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Ergun, P. (2015). “Gelinin Mitolojik Göçü”, *Aile Yazıları/8*, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Freud, S. (1999). *Espri Sanatı* (çev. E. Alkan). Ankara: Toplumsal Dönüşüm Yay.
- Gezer, S. (2021). “Cama Yazılanlar: Trafik Kültürü İçinde Taşıt Folkloru”, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 11: 193-220.
- Gökbel, A. (1998). *Anadolu Varsaklarında İnanç ve Âdetler*. Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Güçlü, F. (1999). *Araba Yazıları*. Ankara: Ürün Yay.
- Güneş, S. (2012). “Türk Toplum ve Otomobil”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı: 25: 213-230.
- Gürsoy Naskali, E. (2018). “Kamyon Arkası Yazılar”, *Duvar Yazıları*. (ed. E. Gürsoy Naskali). İstanbul: Libra Yay.
- İbrahimoğlu Kadirzade, K. (2005). *Âdetler İnançlar ve Türklerin Soy Kütüğü Meselesi*. (akt.A. Doğan). Ankara: Akçağ Yay.
- İslamoğlu, M. (2004). *Kıbrıs Türk Folkloru*. Ankara: Ürün Yay.
- Kaya, D. (2001). *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Koestler, A. (1997). *Mizah Yaratma Eylemi*. (çev. S. Kabakçioğlu, Ö. Kabakçioğlu) İstanbul: İris Yay.
- Korkmaz, R. (2015). *Çıldır Folklor ve Etnografyası*. Ankara: Karadeniz Dergi Yay.
- Koşay, H. Z. (1944). *Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme*. Ankara: Maarif Matbaası.

- Köksal, H. (1995). "Türk Kültüründe "Saçı" Geleneği, Buna Bağlı Ritüeller-Pratikler", *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, T.C. Kültür Bakanlığı. 176-185.
- Morreal, J. (1997). *Gülmeyi Ciddiye Almak* (çev. K. Aysevener, S. Soyer). İstanbul: İris Yay.
- Muallim Hasan Bahri (1916/1979). *Anadolu Köy Düğünleri*. Yay. (haz. G. Sernikli). Ankara: Şafak Matbaası.
- Öger, A. (2013). *Uygur Türklerinde Törenler ve Bayramlar*. Ankara: Grafiker Yay.
- Öğüt Eker, G. (2014). *İnsan Kültür Mizah*. Ankara: Grafiker Yay.
- Örneş, S. V. (1995). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: K.B. Yay.
- Özdemir, N. (2017). Mizahın Kaynağı Olarak Toplumsal Eleştiri: Biz Türkler ve Yurdum İnsanı, *Kültür Bilimi ve Yönetimi*, Ankara: Grafiker Yay.
- Poyrazoğlu, O. N. (2001). *Eğer Benim ile Gezmek Dilersen*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- Sanders, B. (2001). *Kahkahanın Zaferi*. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Santur, M. (1995). "İç Anadolu Bölgesinde Gelinin Kız Evinden Oğlan Evine Getirilmesi Sırasında Uygulanan Gelenekler", *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 194-207.
- Şişman, B. (2017). *Türk Kültüründe Evlilik*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Tan, N. (1974). "Taşıt Folkloru Üzerine", *Türk Folklor Araştırmaları*. No 305, Yıl 26, Cilt 15.
- Tan, N. (1976). "Taşıt Folklor ve Etnografyasına Dair Bir Araştırma", *Türk Etnografya Dergisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, S. XV: 93-100.
- Türkmen, F. (1997). "Günümüzde Mizah Teorileri ve Nasreddin Hoca Fıkraları". *Türk Yurdu Dergisi*.C.17, S. 114: 21-24.
- Uğurlu, S. B. (2009). "Otomobil ve Benlik: Türk Edebiyatında Araba Olgusu", *Turkish Studies* 4 /1-II (Winter), 1427-1462.
- Yalman [Yalgın], A. R. (1993). *Cenupta Türkmen Oymakları I*. (haz. S. Demir). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Yılmaz, A. (1948). *Tahtacılar da Gelenekler*. Ankara: Ulus Matbaası.
- Yılmaz, A. (2018). "Araba Arkası Yazılar ve Folklorun Beş İşlevi", *Milli Folklor*, Yıl 30, 118: 49-62.